

SALA DE LECTURĂ
BIBLIOTECA

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **20** (273), serie nouă. Miercuri 22 mai 1996. Preț: 600 lei

ilarie voronca - 50 de ani de la moarte

**UN MESAJ
PENTRU OAMENII
VIITORULUI**

COINCIDENTA

de ȘERBĂN LANESCU

Deși distincte, neavând nimic de-a face unul cu celălalt, anumite evenimente, datorită proximității lor, îndeamnă ori parcă chiar obligă să le gândești împreună. Așa au fost, așa mi s-au părut, și fiecare de excepție în felul său, două „momente culturale” petrecute în ultimele zile ale primei săptămâni de mai, adică vineri 3 și sâmbătă 4. Mă refer la **lansarea cărții „Politice”** a lui Horia Roman-Patapievici, întâmplată vineri acolo unde se întâlnesc GDS-ul și editura „Humanitas”, pentru ca a doua zi, tot pe înserat, să se producă **emisiunea tv diriguată de I. Sava și la care invitat bine’teles unic, a fost I.I. Iliescu** Un weekend care, cum se spune, va face dată.

În alcătuirea cărții menționate există un *segment* întrucâtva aparte – cele patru scrisori adresate d-lui Alexandru Paleologu când d-sa era ambasador la Paris – pe care, citindu-l, (mi) l-am numit **necesara provocare**. Pentru că a fost o experiență intelectuală și afectivă oarecum stranie, cumva ca o incizie, așa numi-o **nooiatrică**, pe cât de dureroasă, pe atât de tămăduitoare. Drept care mă și încumet să citez. „Să fii român este un mod de a trăi condamnarea. Cu această boală nu există tranzație: spirocheta românească își urmează calea până la erupția terțiară, subreptice, tropăind vesel într-un trup inconștient, până ce mintea va fi în sfârșit scopită: inima devine piftie iar creierul un amestec apos”. Doamne, chiar așa?! Iar fragmentul prelevat nu este cel mai tare. Dar! Într-o notă de subsol ce prezintă *istoria* celor patru scrisori, autorul precizează: „Exprimările excesive, cu care se întâmplă să nu mai fiu de acord, nu au fost cenzurate”. Așadar, mi-am spus, poate că, totuși... Auto-amăgire liniștitoare ce a durat însă doar până a doua zi. Privind și, mai ales, ascultând stupefiat ce și cum s-au spus, toate câte s-au spus pe parcursul emisiunii lui I.S., mi s-a impus, brutal, constatarea că am greșit grav dând a crede că, poate, totuși, Horia Roman-Patapievici păcătuiește prin exces. Pentru prestația socială/publică a celor mai mulți dintre intelectualii români, reprezentați exemplar sâmbătă seara de un I.S., diagnosticul lui Horia Roman-Patapievici este nu doar exact, ci și cât se poate de decent formulat. „Or, înclinat să se pună bine cu toată lumea, intelectualul român nu cunoaște abisurile opțiunii: el vânează întotdeauna un scaun orientat de vânturile puterii, dar, ceea ce îl singularizează, el stă cu numai o fesă în el: cealaltă bucă plutește în barca opoziției umoristice, care constituie alibiul său esențial: canalie de facto, românul este colaboraționist bovarizat de ipocrizia aspirației la disidență (...) Comportamentul aberant al elitelor românești îmi sugerează faptul că suntem un popor cu substanța tarată”. Și nu prea mai rămâne decât doar de văzut, așa pentru *contabilitate*, de văzut și de înregistrat cine vor fi cei/cele care vor mai accepta invitația lui I.S., acum după ce, în fine, d-sa și-a manifestat fără echivoc adevărata vocație, dar și misia. Fiindcă altminteri, nu știu, poate greșesc, dar nu cred că luciditatea lui Horia Roman-Patapievici este contagioasă și *jocul* grotesc o să continue: puterea le va arunca grăunțioare iar ei, intelectualii români, nu chiar toți dar cei mai mulți se vor îmbulzi și se vor înghionti zdravăn între ei ca s-apuce să le ciugulească. Patriotice.

«SI CĂI DE MII DE ANI TRECEAU ÎN TOT ATÂTEA CLIPE...»

de NICOLAE PRELIPCEANU

Dacă suntem pe glob cinci miliarde, înseamnă că trăim zilnic cinci miliarde de zile și anual cinci miliarde de ani. Câți dintre acești ani sunt, însă, trăiți degeaba? Cel puțin unul dintre cele cinci miliarde e pierdut. Fiind adică trăit fără rost și cap, fără gând și perspectivă. Mai mult de un miliard de ani sunt trăiți de oameni care nu acceptă că nu au dreptate în mod constant și își chinuise semenii cu „dreptatea” lor; mai mult de un miliard de ani sunt trăiți în deplină confuzie cu alte cuvinte de către oameni care nu știu pe ce lume se află. Dar nu pentru că sunt artiști care, oricum, trăiesc în alte lumi, ci pentru că sunt inconștienți și trăiesc la nivelul epidermei, într-o deplină ceață mintală. Ceea ce nu e echivalent expresiei „cu capul în nori”. Pe urmă ar veni mai mult decât miliardul de ani trăiți de cei care nu au alt scop decât de a-i supune intereselor lor pe ceilalți. Încet-încet, facem suma aproape totală din astfel de triste componente. Ieși în stradă și vezi cum timpul se duce, se ridică și piere precum praful din orașele noastre. Numai că, spre deosebire de praful, el nu mai cade înapoi, la loc, peste noi. Numai praful e etern același. Timpul vine de sus și pleacă în sus. Sau, poate vine de jos, din „ad inferos”, cinci știe. Că se spulberă la cea mai mică suflare e, totuși, sigur.

Atâtea controverse prostești, atâtea zădărnicii, atâtea zgomote pentru

nimicuri iroscoc lucrul cel mai de preț ce ni s-a dat: timpul. Ne întâlnim, dăm mâna și pare că ne recunoaștem, dar nu recunoaștem porția de timp a celui alt, și recunoaștem pe a noastră în ea. Și cum noi înșine îl trăim imperfect, ni se pare că și ei fac la fel, că și pentru ei timpul trece degeaba. Și ne supărăm, astfel încât timpul trece și mai zadarnic, dăci așa ceva, un comparativ aici, este cu puțință.

Numai oamenii cu capul în nori artiștii, vizionarii, recuperează ceva: timp pe-această lume; în timpul nostru ei trăiesc totuși în alt timp, care a fost sau care va fi, adăugându-l acestor zile-cenușii și colorându-le, iar nu rupându-le din ele iremediabil, cum fac toți negustorii, toți contabilii, toți sepepiștii. Te uiți la ei și nu-ți vine să crezi că e (artiștii, vizionarii, nu negustorii sepepiștii) aduc aici, printre noi, în interstițiile acestui timp, un altul, alți timpi, dilatând prezentul într-un trecut sau într-un etern viitor.

Dar să fie oare adevărat că noi trăim împreună, într-un cinci sau șase miliarde de ani? Eminescu a spus: „Și căi de mii de ani treceau/În tot atâtea clipe”. Dar pentru asta e nevoie să ne asumăm calea Luceafărului. Nu a revistei, a stelei. Or, noi, aici, în această pagină, ce facem? Neputând să ne asumăm steaua de seară, ne asumăm revista.

acolade

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:

INFOGIP

Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în **Catalogul publicațiilor** la poziția 2048.

VANITĂȚI INUTILE

de MĂRIUS TUPAN

„Blaga este prima conștiință artistică europeană deplină din Ardeal, primul european autentic după Titu Maiorescu și Eugen Lovinescu, din cultura română, mă refer, firește, la spiritul teoretic. El este unul din marile noastre genii artistice naționale”, scria Radu Enescu. Și totuși, ca și în viață, poetul de la Lancrăm stărnește, din păcate, propensiuni curioase, nu oriunde, ci chiar în Ardeal, spațiul său predilect, căci pentru sărbătorirea sa s-au disputat două județe, Alba și Cluj, fără să ajungă, în final, la vreo înțelegere. Dimpotrivă, spiritul concurențial s-a simțit de la distanță. Multe ar fi de spus, căci nu este vorba de un creator oarecare, ci de unul care a influențat veacul și care, cum bine spune Ion Pop, „va ști să înfrunte vremurile cu o seninătate definitivă, clasică”. Și, chiar pe unii, pregătiți să stărnească gâlceava sub steaua lui. Numai că, îl vom cita, „cu penele altuia te poți împodobi dar nu poți zbura”. Fiindcă nu puteam fi în ubicuitate, am preferat spațiul natal, acolo unde manifestările, bine gândite și coordonate de poetul Ion Mărgineanu, au oferit invitaților câteva zile dense și atrăgătoare. Noi căutam sensurile veșniciei blagiene care – nu-i așa? – s-au născut la sat, eventual în Lancrăm. Suplimentul special, „Pașii profetului”, editat cu această ocazie, a fost prima carte de vizită care ne-a avertizat că la Alba Iulia cinstirea creatorului de geniu nu-i o vorbă goală. În cuprinsul acestuia am descoperit mai multe scrisori, adresate de Blaga lui Rebreanu, care trădează nu numai o mare prietenie, ci și destule

frământări într-o vreme atât de propice creației cum nu prea avem azi. Iată un citat reve.

„Aștept răspunsul tău cum aștepti o sentință în viață sau la moarte”. Blaga îi solicitase punerea în scenă a piesei de teatru „Tulburarea”.

Dar zilele Blaga, ajunse la ediția a XVI-a, n s-au mulțumit doar cu atât, ci, de fapt, de aici a plecat. A fost o sesiune de comunicări captivant. au avut loc recitaluri și s-au lansat cărți, s-a acordat premii (pe unele le vom insera și noi), s-dezvelit o statuie, personalități din țară și de peste hotare au ținut să vină la Alba Iulia, Sebe Lancrăm, să viziteze casa de la Căpâlna, acolo unde dramaturgul a scris, din aprilie până în octombrie, 1944, piesa „Arca lui Noe” (războiul l-a influențat, oare, fiindcă din cauza acestuia se retrăsese în munți!), alte spații în care „paș profetului” au lăsat în urmă mărturii și amintiri dintre cele mai frumoase. Încheierea manifestărilor a avut loc la mănăstirea Oașa, undeva, su foarte sus, în munții Sebeșului, și nu putea fi un pelerinaj mai nimerit decât aici, fiindcă Lucia Blaga, după cum sublinia episcopul Albei Iulii Andrei, a fost un scriitor creștin, cum puțini ave în literatura noastră. De aceea se impune o slăvi pe măsura înzeștrării și credinței sale. Poate, viitor, chiar de la noua ediție, a XVII-a, vanități vor fi învinse și zilele Blaga vor strânge laolalt scriitorii și interpreți, oameni de cultură concurenți, ca posteritatea sa să nu mai stărnească atâtea controverse regionale. Ca să nu le zice provinciale.

DRACUL ȘI PUNTEA

de LAURENȚIU ULICI

Un best-seller ar produce cel care s-ar încumeta să contabilizeze situațiile în care — de-a lungul ultimelor șase curi — ne-am făcut frate cu dracul ca să trecem puntea. Mă și mir că până acum nici un cunoscător al istoriei noastre, dublat de un cunoscător al sufletului și comportamentului nănesc n-a fost atras de o atât de spectaculoasă și plină de semnificații operațiune e e, firește, statistică dar e și hermeneutică. Gur, numărătoarea situațiilor de acest fel e doar un punct de plecare pentru analiza și interpretarea fiecărei situații în parte, și altele, pentru desprinderea unor concluzii viitoare la chiar felul nostru de a fi în istorie. Presie a instinctului de supraviețuire, cu ndiment de imaginație și abilitate diplomatică, iția de nevoie și pe termen scurt cu convenabilul (eufemistic vorbind) nu este oprietatea noastră, a românilor, se regăsește la ai toate popoarele și în mai toate societățile, iar că fiecare o tratează și o testează în felul u. În ce ne privește, de câte ori am acceptat o emenea situație, de câte ori am apelat la o atare soluție, am făcut-o cu gândul că odată puntea scutită ne va fi ușor să revocăm pactul. N-a prea trat în socotelile noastre ideea că s-ar putea ca

dracul să rămână alături de noi și după trecerea punții, după cum n-am avut în vedere nici posibilitatea ca puntea însăși să fie construită împreună. Aceste mici scăpări ale atenției colective ne-au costat enorm de-a lungul istoriei. Firește că n-am învățat nimic din asta și consecința a fost că le-am repetat într-o manieră care l-ar fi putut face pe un observator din afară să ne ia drept masochiști. Lăsând la o parte cazurile, ce-i drept, nu puține, când soluția frăției cu dracul ne-a fost impusă de dracul însuși, alternativa fiind riscul dispariției noastre, situațiile în care noi înșine am ales-o revelă un considerabil potențial de credulitate, ceea ce vine oarecum în contradicție cu incontestabilul nostru talent al „descurării“. Nu neg că uneori în spatele recurgerii la soluția înruderii cu îngerul decăzut stătea și un dram de parșivenie (pe care, după perioada fanariotă, o putem numi „șmecherie“) legată de speranța că, până la urmă, îl vom păcăli pe diavol. Din păcate „șmecheria“ asta n-a prea ținut sau, atunci când, totuși, a ținut, costurile ei au fost mari și durabile preț de două-trei generații.

Dacă din punctul de vedere al practicii

istorice fraternizarea cu dracul poate să fie acceptabilă, mai cu seamă în momentele ce pun în cumpănă condiția ontologică a comunității, din punctul de vedere al moralei, al moralei creștine, ea pare de neadmis. Pare numai, pentru că, de fapt, în ultimă analiză, orizontul „judecății de apoi“ și fenomenologia creștină a iertării chiar dacă ierarhizează „păcatele“ nu exclud principial „păcatul“ respectivei fratelanțe. De-ar fi să căutăm deci, un argument imbatabil în contra apelării la această soluție nu în legile moralei o să-l găsim ci tot în practica istoriei. Și anume, pe lângă costul enorm, inclusiv ontologic, al soluției în cauză, ineficiența ei pe termen lung.

Altfel spus, a te face frate cu dracul până treci puntea este întotdeauna la scară istorică o gratuitate. Aparența izbânzii ține de Clipă, realitatea înfrângerii e atestată de Timp.

Iar atunci când soluția acestei frății nu este impusă de forțe ce se află în afara noastră ci e consecința propriei noastre opțiuni, ceea ce presupune că dracul e în, cu și lângă noi, un singur lucru este, cred eu, recomandabil: exorcismul. Asta s-a întâmplat în decembrie '89 când, a treia oară în istoria lor, românii au refuzat să se facă frați cu dracul pentru a trece puntea și au trecut-o fără el și împotriva lui.

Din nefericire voința aceasta, deopotrivă morală și istorică, ne-a părăsit repezitor. Astăzi mă tem de semnele tot mai numeroase care ne arată că, din nou, suntem gata să ne facem frate cu dracul ca să trecem puntea. Și nu vedem că astăzi chiar puntea e a lui...

(din „Privirea“)

timpul retrăirii

DINAMICA UNUI SENTIMENT BANAL

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Este vorba de atât de obișnuita războare. Harold Searles, psihiatru, psihanalist ca formație, cu remarcabile contribuții la cunoașterea psihozelor, a publicat în 1956 studiul, încă republicat frecvent și astăzi, intitulat „Psihodinamica dorinței de războare“. Autorul ne spune că această dorință (a războare) este tratată în literatura psihiatrică și psihanalitică drept o simplă formă de ostilitate. Searles arată însă, urmând o linie începută de Karen Horney, că războarea poate juca și alte roluri, în particular un rol defensiv, salvând subiectul de a încerca alte sentimente mai destructive sau, oricum, mai greu suportabile.

Karen Horney afirmase, într-un articol din 1948 că dorința de războare procură aceluia care o încearcă: o formă de autoprotecție împotriva ostilității exterioare dar și împotriva propriei ostilități, restaurarea orgoliului rănit și speranța sau senzația unui triumf — deci lucruri mai mult sau mai puțin știute și, poate, firești. Searles

adaugă o a patra funcție: a menține refutat, în subiect, sentimentul că propria sa viață este fără speranță.

În mod concret, Harold Searles pretinde că dorința de războare permite blocarea a două stări dificil de acceptat de către aproape orice persoană: tristețea și anxietatea separării. Astfel, prin dorința de războare (care poate deveni „pasiunea dominantă a unei vieți“, depășind interesul personal sau orice trăire interioară diferită), persoana frustrată reușește să se mențină în apropierea — reală sau fantasmatică — a persoanei sau condiției de care se vede separat. Ar fi însă, desigur, o greșeală să uităm că până și în această societate modernă, cu nenumăratele ei aspecte de capriciu și paradox, crima trebuie să fie pedepsită — că în enormul laxism juridic al acestui sfârșit de secol încă nu a fost abolit principiul răspunderii și pedepsei, chiar dacă indiferentismul mondial, în fața atrocităților comunismului, îmblânzește (indirect) și soarta criminalilor de război de dată recentă.

Pe fondul acestui laxism

provenit din calcul, sau din indiferență apar cărți ca cea a unui anume August von Kageneck („Examen de consiencă“, Perrin, 1996). Ni se explică modul în care un fost ofițer al armatei germane, în cel de-al doilea război mondial, apoi corespondent al lui „Die Welt“ în Franța, ia cunoștință progresiv de propria sa răspundere, căci la sfârșitul războiului ostașii acelei forțe căreia universul îi datorează cincizeci de milioane de oameni asasinați se simțeau „învinși dar inocenți“ (!). Pare evident că, în măsura în care îți este imposibil să îți acorzi satisfacția războare, ești cu totul liber să îți tratezi frustrările îmbrăcând haina victimei inocente. Până când? Până când stupiditatea complexelor neîndreptățite și neînțelese este acoperită și anulată de curajul experiențelor reale sau până când oportunitatea unei alte războare reapare?

Fiecare mișcare a istoriei oferă posibilitatea manifestării deschise a unora dintre dorințele de războare, reprimând public, deci deschizând tocmai astfel calea incoștientului individual și colectiv, pentru alte sentimente, diferite (și chiar opuse) ca sursă, dar de o natură identică. Se cere știut însă câte din aceste dorințe și speranțe — oricum ar fi ele orientate — nu sunt simplă adeviziune, ascunsă și pervertită, la trecut? Valoarea justiției constă tocmai în faptul de a nu da dreptul la o conștiință lipsită de astfel de probleme — conștiință în care normalitatea dobândește criterii întrucâtva mai ferme.

Istoria sau simpla existență produc separarea partenerilor și dincolo de sistemele politice și de

revoluții. Scriitorul — altădată trubadur — este separat prin interpoziția administratorului, a ministrului, de iubitul lui suveran, în compania căruia trăia, simțea și credea. El se apropie de mediile de informare atunci când acestea vor apărea sub forma ziarelor tipărite, se va războare, prin intermediul lor, pe nobil și va pregăti toate revoluțiile secolelor XVIII și XIX. Scriitorul domină scena lumii, prin ziar și prin radio, în tot secolul XX, până către momentul morții lui Jean Paul Sartre. Este o epocă a apropierii intelectualului de popor și a continuării războare împotriva dreptei politice. Dinspre mijlocul anilor 1970-80, stăpânii limbii și ai gândirii în conceptele și termenii limbii — scriitorul și filosoful — sunt despărțiți progresiv (și poate doar parțial) de medii și, implicit, de opinia cea mai largă, prin intermediul limbajului contextual al corpului, gestului, scenei, dramei vizuale realizate de actori, staruri, modele, la televiziune și în film. Cel frustrat încearcă — și de această dată — să se războare cumva.

Searles arată însă foarte clar că a urmări fiecare gest al adversarului, fiecare schiță de act pe care l-ar putea el încerca — aceasta chiar și cu cea mai severă dorință de războare — nu este, până la urmă, decât tot o dovadă de iubire. Concluzia este exprimată în versurile lui Shakespeare; atunci când Lear află că două dintre fiicele sale l-au trădat, el își începe tirada către bufon cu versurile: „You, heavens... touch me with noble anger“, dar o încheie astfel: „O, Fool! I shall go mad!“

Constantin Bălăceanu-Ștolnici, *DIALOGURI DESPRE CELE VĂZUTE ȘI CELE NEVĂZUTE*

Chiar simpla enunțare a sumarului acestei cărți de o rară erudiție și de aleasă distincție intelectuală are darul de a trezi un interes sporit: **Cele două demersuri, Materie și Spiritualitate, Ordine și Dezordine, Spațiu științific și Spațiu sacru, Cosmologie științifică și magică, Timpul, Modele cosmogonice, Metalurgie și alchimie, Pietre, Demoni și Spații subterane, Numerele, Muzica, Dansul, Despre magie, Despre Magie, Vrajitorie și Spiritism, Ortodoxie, Gnoză, Kabbală, Lucifer, Androginul ceresc, Eternul feminin; Creație și Demiurg, Antropogeneza, cei doi Adam.**

„Am abordat marile subiecte care se află în centrul preocupărilor gândirii umane într-un domeniu în care se intersectează atât interesul oamenilor de știință, cât și al celor care iau în considerare și dimensiunea spirituală ce definește Cunoașterea Adevărului. În ultimele capitole am căutat să prezint și aspectele care sunt comune sau contradictorii între doctrinele exoterice – în special acelea ale bisericii ortodoxe – și cele esoterice gnostice, kabbalistice și sufite.

Sper ca cititorul să-și poată face o idee despre eforturile făcute în cadrul tuturor acestor doctrine și sisteme, care a urmărit cu onestitate și pasiune cunoașterea Adevărului, Complexitatea acestuia, relația incompetenței a gândirii umane, care nu poate cuprinde „Adevărul” în totalitatea sa și mai ales taina Dumnezeirii, justifică multiplele variante explicative, care în fond se referă toate la aceeași realitate. Divinitatea preeternă necreată și lumea creată transcendentă și imanentă cu tot ce se află în ea.

Știința atee însăși are ezitățile ei. Imensitatea și complexitatea Universului au generat marile teorii cosmologice și cosmogonice care deschid însă orizonturi largi spre transcendent readucând în conștiința omului modern sacralitatea lumii. (...)

Citind lucrările moderne științifice, ca și cele critice metaștiințifice (metalogice, metalingvistice, metamatematice etc.), îți dai seama de criza materialismului absolut și ateu. Toate aceste lucrări sunt, după părerea mea, premisele unei reconsiderări a imaginii despre lume și om, pe care știința va trebui să o facă luând în considerare și spiritualul.

Spiritual înseamnă însă Revelație și sacralizare. Am ajuns într-un moment al dezvoltării științei, în care – lăsând la o parte prejudecăți depășite și orgolii nejustificate – oamenii de știință vor fi siliți să nu mai privească cele două demersuri, cel științific și cel religios, drept antagonist, ci drept complementare. Este în esență ceea ce biserica ortodoxă potrivit învățăturii patristice a susținut de peste o mie cinci sute de ani”.

Această carte este un regal. (Ed. Harisma, p.n.)

Nicolae Prelipceanu, *BINEMURITORUL*

Celui care a fost iubit o singură dată/ și a dat dragostei cu piciorul/ plătind pe urmă încă douăzeci și ceva/ nu va face decât să propage/ o minciună bine țintită de secole/ până la noi/ și care zboară peste capetele noastre/ aplecate/ spre alte zări fericite/ în viitorul apropiat/ în viitorul îndepărtat/ pe cerul lumii/ pe lumea cealaltă/ iar acum ce poate să rămână/ din dragostea aceea/ altceva decât cenușa/ ei și a lui/ o mână de praf ușor ca fulgul/ cum erau și sufletele lor/ atunci/ un pumn de secunde uscate/ zvârcolindu-se în depărtare// deși mai vin și azi aceleași zile/ de noiembrie cețoase/ pe lungile bulevarde pustii// celui care a fost iubit o singură dată/ și a dat dragostei cu piciorul/ îi ajunge pedeapsa unei vieți/ în ultima clipă/ el poate să spună/ că a plătit pentru toate”.

Cel care a reușit această nestemată de slovă și de sânge sufletesc este obligat a nu părăsi vreodată sclavia sfântă a trudirii pe albele foi. Altfel, va suporta blestemul talentului bezmetic îngropat! (Ed. Vitruviu, 4900 lei)

Tristan Tzara, *OMUL APROXIMATIV. ȘAPTE MANIFESTE DADA ȘI LAMPISTERII*

Nota undeva Tristan Tzara (alias Samuel Rosenstock): „Dada s-a născut dintr-o necesitate morală, dintr-o voință implacabilă de a atinge un absolut moral, din sentimentul profund că omul, în centrul tuturor creațiilor spiritului, trebuie să își afirme superioritatea asupra noțiunilor sărăcite de substanță umană, asupra lucrurilor moarte și asupra bunurilor prost câștigate. Dada s-a născut dintr-o revoltă care era atunci comună tuturor tinerilor, o revoltă care cerea o adeziune completă a individului la necesitățile naturii sale, fără referiri la istorie, logică, morala comună, Onoarea, Patria, Arta, Religia, Libertatea, Frăția și atâtea alte noțiuni corespunzătoare unor necesități umane, din care însă nu mai subzistau decât niște convenții scheletice, pentru că fuseseră golițe de conținutul lor inițial. Fraza lui Descartes: **Nu vreau nici măcar să știu dacă înaintea mea au existat alți oameni**, o pusesem lângă titlul uneia din publicațiile noastre. Ea însemna că noi voiam să privim lumea cu ochi noi, că noi voiam să reconsiderăm și să verificăm, însăși baza noțiunilor care ne fuseseră impuse de către părinții noștri și să le probăm justetea”. (T. Tzara, *Le surréalisme et l'après-guerre*. Nagel, Paris, p. 17).

Ne place, nu ne place, îl privim cu mefiență, cu admirație sau doar zâmbind, dadaismul rămâne, deoarece el a însemnat simbolul revoltei și al negației. (Ed. Univers, 6500 lei)

Maurice T. Maschino, *PORNOSTROICA, DRAGOSTEA LA SOVIETICI*

O palmă aplicată cu dezinvoltură pudibonderiei specifice totalitarismului comunist. Colindând orașele rusești (sovietice?), autorul dialoghează cu o sumedenie de indivizi aparținând diverselor categorii sociale (ziariști, medici, sociologi, anonimi ai prostimiei” ș.a.), descinde în medii duhniind a voluptăți carnale deloc mascate, strânge informații și date statistice și, în final, radiografiază nu doar firescul fenomen al sexualității, ci chiar ansamblul unei societăți aflată în plină disoluție.

Sentimentul cu care rămâi după epuizarea lecturii este unul de dezgust. (Ed. Nemira, 500 lei)

ANTICARIAT

Jacques Audiberti, *RACE DES HOMMES*, Gallimard, Paris, 1937

Boisdeffre: „Audiberti, aparținând generației de la 1900 ai cărei protagoniști au ajuns pe culmile succesului, a rămas, dacă nu în urmă, în orice caz, mai departe. Este totuși un autor pentru care un poem, o plimbare, o idee sau un roman sunt nu pretext pentru un adevărat torent de imagini și ale cărui resurse, imaginație, inventivitate verbală au ceva uluitor. Dar... «cine n-a știut să se domine n-a știut niciodată să scrie»: Audiberti n-a știut să se domine. Vorbăreților, grecii le spuneau: Pune-ți un bou pe limbă. În ceea ce îl privește, Jacques Audiberti ar trebui să își pună pe limbă măcar o oaie.

Opera lui romanescă, precum și cea poetică este un monolog interminabil care se încheiază în viață și se înecă în ea, un vuiet confuz, atât de zgomotos încât devine repede ininteligibil. Pornirea este adesea răsunătoare, ca o chemare de fanfară în zori; dar în curând o ia razna, rătăcește, se înfundă. Nici o arhitectură, nici măcar o linie melodică, nimic decât o mare neglijență verbală. Ce păcat...”

Verdictul lui Boisdeffre este cel puțin îndoielnic.

(Anticariatul din Brăila, 9000 lei)

top 5

Librăria Kretzulescu

- Mircea Eliade, *Maddalena* (Ed. Jurnalul literar, 6.400 lei)
- García Márquez, *Generalul în labirintul său* (RAO, p.n.)
- Abel Posse, *Câinii Paradisului* (Cartea Românească, 4.080 lei)

Librăria Sadoveanu

- Zoharul (Antet, 4.500 lei)
- Abel Posse, *Câinii Paradisului*
- S. Damiaș, *Fals tratat despre psihologia succesului* (DU Style, 7.000 lei)

Librăria Eminescu

- Abel Posse, *Câinii Paradisului*
- Zoharul
- Michel Tournier, *Meteorii* (Univers, 9.000 lei)

Librăria Alfa

- Zoharul
- *Evangheliile apocrife* (Humanitas, p.n.)
- Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei* (Humanitas, p.n.)

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Abel Posse, *Câinii Paradisului*
- Donald Spoto, *Marilyn Monroe* (RAO, 14.000 lei)
- Michel Tournier, *Meteorii*

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

PRINCIPIUL ETIC INTR-UN DECOR DE MUCAVA

de CARMEN MATEI MUȘAT

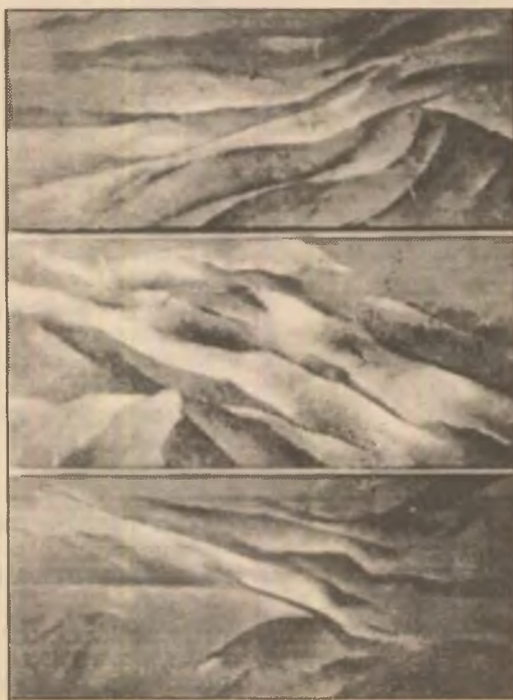
Noua carte a lui Daniel Vighi, apărută de foarte curând la Editura Amarcord din Timișoara, ne oferă un confruntări cu o conștiință ce nu-și permite luxul indiferenței într-o lume permanentă criză, „într-o lume anapoda, ce înă tot mai mult cu un vis urât”.

și subintitulat „eseu”, volumul are nășa unui jurnal, fără să fie însă „cărți cronologice” — cum precizează el însuși; de fapt, nici una dintre cele formule nu este suficientă pentru a descrie structura particulară a acestei cărți. *Valahia de mucava* este în primul rând o căutare a ritm, „cadență monotonă a zilelor cenușii și a nopților oarecare dintotdeauna”. Stilul potrivit căruia în jurnal „nu se poate de la rememorarea în timp a unor momente de viață, a unor stări afective sau fapte avute cândva” este sistematic aplicat în paginile cărții lui Daniel Vighi, care mai adecvată mi se pare formula „a confesiunii eseistice”. Atenția autorului se îndreaptă în egală măsură către existențial cotidian și către universul mitic (mitiv) al cărților, între care există coerențe și o incontestabilă continuitate.

Ar putea vorbi chiar de o tentativă — de altfel — de a restaura legitimitatea actuală a perspectivei etice asupra literaturii și artei deopotrivă. Cum perioada la care se referă însemnările lui Daniel Vighi cuprinsă între 1990 — 1994, cu frecvente referințe în trecut mai mult mai puțin răstărat (istoria medievală a Țărilor Române, domniile fanariote și anii dictaturii comuniste), necesitatea unei priviri lucide, atât de patetismul lacrimogen și de os al mitografiei (și mitomaniei) este evidentă. Încercând să răspundă la întrebarea „câtă luciditate și câtă naștere ne-a fost dat să trăim de la revoluție și până astăzi?”, Daniel Vighi struiește imaginea retușată a revoluției din 1989, cu o nedisimulată tristețe. Prizonier al realității de mucava, prozatorul se îndreptățește să inițieze, cu mijloacele literare omului de cultură, o investigație a posibilităților individuale și colective, să adeseori sub semnul întrebării probleme etice și politice după care s-a condus țara românească secole de-a rândul. Citirea literaturii vechi, scoaterea ei din muzeul care o învăluie este un lucru frecvent ce dezvăluie paralelismul existent între structura socială și politică a țării vechi românești și a celei contemporane. Subordonarea față de nonvalori, față de puteri, cinismul guvernării și cereșul puterii par să fie coordonatele dintr-o parte ale istoriei noastre, și singura trajectorie certă a vieții politice românești. Recurând pe cronicarii munteni îndeosebi, Daniel Vighi sesizează asemănări evidente:

„Drogul puterii înfierbântă — ieri ca și astăzi — capetele române. Mitul șefului și ritualul subordonării ne-au bântuit (și ne bântuie) amarnic”. Sobrietatea tonului relevă gravitatea constatării și trădează dezamăgirea profundă a scriitorului, determinată de realitatea subordonării constante a individului față de setea de putere, aceeași dintotdeauna, deși se manifestă în forme diferite.

Într-un articol recent, publicat în numărul 18/1996 al revistei 22, Virgil Nemoianu comentează conceptul de „autocritică națională”, definit ca proces de scormonire a conștiințelor și examinare atentă a domeniului sociopolitic, esențială fiind, dintr-o asemenea perspectivă, evaluarea etică a istoriei. Nu știu dacă termenul de „autocritică” este cel mai potrivit, sigur e însă că acum, mai mult decât oricând, avem nevoie să redescoperim spiritul critic, simțul măsurii și bunul simț, iar cartea lui Daniel Vighi ne pune în față o dreaptă oglindă. Într-o lume dominată de vocația înregimentării, „tentativa de a fi blânzi cu noi înșine, suspendarea spiritului critic”, ca și automulțumirea și suficiența care ne caracterizează sunt la fel de imorale ca duplicitatea sau lipsa de scrupule. În ultima vreme sunt tot mai dese cărțile care încearcă să ofere un portret veridic al identității noastre autentice, tot mai mulți autori pun întrebări fundamentale referitoare la locul și rolul nostru în istorie. Ocolind în egală măsură perspectiva disperării nihiliste a celor care nu văd în români decât „o adunătură, o populație, vorba filosofului, dominată de prostie și lașitate”, dar și varianta „îngâmfării proaste” și suficiente, Daniel Vighi are o atitudine echilibrată, viziunea sa asupra identității naționale fiind

dominată de spirit critic.

Obsesia ficțiunii în care am trăit și continuăm să trăim străbate paginile *Valahiei de mucava*, realitatea și iluzia încă se mai confundă, iar amestecul valorilor cu non-valorile a devenit perpetuu. În acest context, criza culturii românești este în fond o „criză a unor întrebări fundamentale greu de ocolit doar prin indignări, întrebări, care pun în evidență prizonieratul în ficțiune, prelungit din comoditate și lașitate. Aparent doar explicabilă prin deficiențele difuzării presei literare sau prin diminuarea interesului pentru cultură, des mediată criză a culturii românești reflectă — în opinia scriitorului timișorean — neputința noastră de a răspunde la întrebarea *ce suntem totuși?*, ocolind lozincile demagogice sau poncifele mitografiei naționale.

Spre deosebire de celelalte țări comuniste, în care scriitorii nu eludează eticul prin absolutizarea autonomiei esteticului, spațiul literar românesc pare — din perspectiva acestui scriitor ce aparține Generației '80 — ultimul bastion al teoriei artei pentru artă și al procedurilor textualiste importate din Franța noului roman și a noului nou-roman. Evident este pentru Daniel Vighi, ca de altfel pentru toți reprezentanții de marcă ai fenomenului optzecist românesc, declinul modelului valorii estetice suficiente sieși. Culpabilitatea personală, refuzul de a-și asuma individual responsabilitatea raporturilor cu istoria și cu semenii, ca și neputința de a fi necondiționat liber ilustrează ușurința cu care teoria artei pentru artă face posibilă, într-un sistem totalitar, transformarea năzuinței de libertate completă într-un veritabil cult al despotismului absolut. Deși nu suntem vinovați de ceea ce a făcut istoria din noi, pare să spună, sartrian desigur, Daniel Vighi, suntem vinovați de ceea ce am făcut noi cu ceea ce a făcut istoria din noi. Iresponsabilă îi apare acestui scriitor pasivitatea cu care acceptăm, în continuare, mortificarea istoriei.

O inedită și interesantă „fiziologie a provincialului” propune prozatorul timișorean, meditănd pe marginea diferenței între adevărata cultură „care nu se face din dorințe, din ambiții și din sfortări” și ceea ce el numește „complexitatea simplistă a mării fandoseli”. Provincia ca stare de spirit, ca beție a lecturilor și fascinație a erudiției este teritoriul spiritual al mării ratări, al neputinței de a fi în cultură ca la tine acasă. „Marele Provincial” își transformă complexele de inferioritate în complexe de superioritate, suplinind prin metodă și hărnicia erudită a șoarecelui de bibliotecă simplitatea și firescul mării culturi. Nu știu dacă modestia sau o cronică nemulțumire de sine îl determină pe autor să folosească, în mod constant, persoana întâi plural. Definind cultura ca „istoric a spiritului care iese din sine și modifică lumea în chiar fundamentele ei”, Daniel Vighi surprinde cu intransigentă acuitate responsabilitatea actului de cultură și, implicit, a intelectualului, față de „răul din lume”. Refugiul în lectură, repulsia față de implicarea în arena politică atât de des proclamată de partizanii autonomiei esteticului, acum ca și în trecut, se răsfrâng deopotrivă asupra istoriei și literaturii.

Valahia de mucava este mărturia îndurerată a unei iubiri înșelate, a deziluziilor post-revoluționare și semnul evident al refuzului tăcerii. În tentativa sa de cunoaștere și autocunoaștere, Daniel Vighi recurge la severitatea moralistului, compensată însă din plin de intransigența față de sine însuși.

monica săvulescu-voudouris

Curenți de aer, deasupra
Mediteranei.

„Fixați-vă, vă rugăm,
centurile de siguranță“,
ne spun stewardesele.
Ni le fixăm.
Cei de la Businessclass.
Și cei de la Economy.

Dacă se-ntâmplă să ne prăbușim,
Ne va înghiți hăul cald,
înspumat și albastru,
deopotrivă pe toți.
Adâncul va anula diferențele.
Ceea ce a fost stabilit pe pământ
și extins și în ceruri,
se va dovedi un non-sens.
o, thalassa mou,
o, yam,
o, bahar,
o, mare nostrum,
leagăn al democrației,
spațiu etern al făgăduinței,
în care nu mai există loc
pentru business
și unde nimeni
nu mai economisește nimic...

Global View

Aplecându-și capul golaș,
doar-doar l-o atinge și pe el briza
mării
un palmier,
într-un ghiveci,
cățărât la etajul zece,
pe o terasă
a hotelului Hilton.

La celălalt capăt al plajei,
spre Jaffo,
un minaret.

Pe cer,
avioane de pază.

Niciodată, totul

Marea, întindere calmă,
cerul, atât de albastru și de curat,
ici și colo, pe țarm,
câțiva palmieri,
fără umbră.

Nici o pasăre n-o să-și facă
vreodată cuibul
în frunzișul lor.

Sudul și nordul

Marea ta caldă
marea mea rece și cenușie
seara ta bruscă
cu un soare aprins prăbușindu-se-n
ape
seara mea nesfârșită
începând odată cu zorile
stelele tale
apropiate, să le aduni cu pumnul
din cer
stelele mele
ascunse veșnic de nori.
Viața ta
plină de pericole și neprevăzut

viața mea
așezată.

Însă dragostea mea,
tot albastră,
nostalgiile
lipsind stelele,
le adun seară de seară în pumni,
diminețile,
lipsind soarele...

Atențiune! Metroul spre Kana-
leneilend pleacă în 30 de secunde.
Se închid ușile! Următoarele stații:
Hammarskjoldhof, Bilderdijk-
straat, Radboudkwartier...

Mediteraneea 2

Dorise să cumpere
pentru nevastă și pentru copii
un televizor în culori
ca să nu mai vadă lumea în alb și
negru
așa cum o văzuseră treizeci de ani
în țara lor post-comunistă
de la gurile Dunării.

Așa că a plecat pentru câteva luni,
lucrător cu contract
în țara Bibliei și a Făgăduinței
care angaja muncitori străini
pentru muncile grele
și-i plătea în dolari.

Acolo l-a omorât o explozie
provocată de bomba pusă de un
student
dimineața, într-un autobuz,
care-l ducea spre șantierul de la
periferia orașului.

Autobuzele, în țara Făgăduinței
sunt prevăzute cu televizoare la
bord,
aparatură modernă,
nu ca vechiturile lor, în alb negru.

Și el,
printre arabi și evrei,
dar cu gândul la cei de-acasă,
se bucurase ca un copil în
dimineața aceea
timp de o jumătate de oră,
cât durase călătoria,
urmărind pe ecranul televizorului
ce frumos colorată e lumea lui
Dumnezeu.

România – Țara de sus
Grecia – Țara de jos.
Ne lega mai demult
Transhumanța păstorilor traci.
Mai apoi,
caii cerești ce zburau prin icoanele
ortodoxiei.

Și acum?
Și acum?
Ce ne mai leagă acum?

Soarta fiilor noștri,
milioanele de emigranți
prin America,
Australia,
Europa de vest...

Când am plecat noi din țară, nu mai
era țara noastră. Iar dacă s-ar fi pus
vreodată problema să ne întorcem,
nu mai eram noi aceiași. Ne
amestecaserăm cu alte popoare.
Suntem în momentul de față pe
glob peste opt milioane de
asemenea transnaționali, născuți în
limba română.

Irte i agapi, irte*

Pe celălalt mal bat acum clopote
La Agyos Alexándros,
la Agyos Nicoláos,
la Agya Sophia.
Îmbrăcați în haine de sărbătoare,
grecii ies toți în stradă
și-și spun „Christos a nesty.“
Acolo,
pe celălalt mal,
acolo,
pe celălalt mal.

Oare ce caut eu aicea,
eu,
o nevastă din Kokkinyá?

Manólis, băiatul mătușii Toniá,
a murit în răzbiul civil.
De-atunci thia Toniá
poartă numai haine cernite.
Parc-o văd și acum
coborând strada Amiradáki,
cu lumânarea de Paște
tremurându-i în mână.
Acolo,
pe celălalt mal,
acolo,
pe celălalt mal.

Oare ce caut eu aicea,
eu,
o nevastă din Kokkinyá?

Nikos, fratele lui Mihális,
a adus aseară acasă un miel.
Astăzi mănâncă cu toții
sub cireșii înfloriți din grădină.
Dac-aș fi printre ei
aș primi prima bucată de frigăruie.
„Pentru cumnata noastră,
românca“, ar spune
și familia toată ar aproba
gestul din politețe.
Numai bunica Stavruia,
despre care nimeni nu știe
ce vârstă mai are,
ar întreba, cum întreabă de fiecare
dată:
„Care româncă?“
Olandeza, cum care?“
ar răspunde fratele soțului meu,

Mihális,
și răspunsul lui l s-ar părea tuturor
potrivit.

Cumnatei Matína
și nepoților Spiros și Harris
și Chrisulitzei
și vecinului nostru Lukákis,
și nevestei lui Mimmis,
Thasulla,
de-acolo,
de pe celălalt mal,
de-acolo,
de pe celălalt mal...

Oare ce caut eu aicea,
eu,
o nevastă din Kokkinjá?

Prietena mea Dimitra, scriitoarea,
adună date pentru o carte,
despre victimele dictaturii
coloneilor greci.

„Lui Mihális – îmi spune –,
îi dedic un capitol întreg.“
Stă acum la un pahar de ouzaki
de vorbă de Stávros din Pérama,
cu Iorgos din Mání
și cu Iannis din Pátras,
și întreabă în dreapta și-n stânga
despre o anume Anthúla,
căreia nimeni nu știe
unde îi este mormântul,
acolo,
pe celălalt mal,
acolo,
pe celălalt mal...

Oare ce caut eu aicea
eu,
o nevastă din Kokkinya?

Vântul îmi desface părul din
legătură,
marea îmi umple nările de mirosul
de alge,
soarele cade în apele Mediteranei
ca un măr copt.
Într-o liniște neliniștită,
într-un echilibru precar.
Este ora când dinspre Jaffo
se ridică aburul de cafea,
evreii și arabii s-au întors pe la
casele lor,
în curând cafenelele se vor umple,
de vorbele lor numai h-uri.
Valuri se vor zbate noaptea
întreagă
între diguri romane, vechi și înalte
pornind-o mereu,
asemenea sorții, nestăpânite,
de la un mal la altul,
de la un mal la altul...

...și eu... aicea...
...și eu... aicea...
cândva româncă...
o olandeză...
cândva nevastă
în Kokkinyá...

*„Irte i agapi, irte“ – vers din
Liturgia pentru Orfeu de
Marcopoulos, în traducere: „A
venit iubirea, a venit“.

UN SPIRITUALIST SAU POEZIA VIETII DE DUPĂ MOARTE

de GEO VASILE

O foarte frumoasă copertă (după „Trei lumi” de M.C. Escher) are cea mai recentă carte* a lui Nicolae Popa, redactor-șef adjunct al revistei *Basarabia* din Chișinău. Cele mai reprezentative volume ale încă tânărului scriitor (n. 1959, Buda – Călărași) se intitulează „Timpul probabil” (poezii), „Ghid pentru cometa Halley” (poezii), „Cubul de zahăr” (roman) și au apărut la Ed. Literatura Artistică (devenită Hyperion) între 1983 și 1991. Poetul sau „Lunaticul nopții scitice” face dovada unei violente originalități, tehnica sa predilectă fiind cea cultivată de imaginarul suprarealist. Poza curentă de uz extern este cea a poetului **maudit**, a unui erou bacovian blasfemator, pradă deznădăjduirii (taedium vitae), dar gata să-și slăvească rănile cu riscul de a-și acuza semenii și a-l provoca pe Dumnezeu.

Nicolae Popa este funciarmente un poet-artist, prea puțin interesat de retorică dar preocupat hotărâtor de starea poetică în sine, de sublimitatea acesteia. Eroul liric pare covârșit de negativitatea materială a lumii în care se simte întemnițat. Căința și tentativa de evadare din entropie au loc printr-o succesiune de acuze: „Demult n-ai mai fost la femei/ și nici la părinți/ și n-ai intrat în biserică decât/ așa ca turist – știi atunci/ când uitasei să-ți scoți bereta/ și creștinii te-au fluierat”. Detaliile epice, ca niște „semne și noduri” textuale se strâng în jurul ființei, amenințând-o. Consolator și fabulator, poetul își amintește de o lume pe care el însuși o imaginează pe măsura prevestirilor din viața sa postumă: „Mai fioroși decât primii mei/ ani de după moarte/ îmi păreau pomii înfloriți”. Bune conducătoare de fior metafizic se înfățișează metaforele întrepătrunderii vegetalului cu teratologicul și acvaticul într-o conspirație nutrită de însăși lumina soarelui și a poeziei: „Mă topeam/ în dogoarea uriașei candelă/ al cărei ulei visător eram”.

Aspirând mereu să scape de un blestem al Jevălmășiei, al păcatului și al impurității, poetul nu este interesat de stil și elaborare, ci de expresivitatea exorcistă, de transferul propriei stări, marcate de o experiență nefastă, în singurul act pur: actul poetic. Cum altfel se poate scăpa de imaginile propriei nefericiri decât rememorându-le, ca în „Pașii ghețarului”. O funestă glacialitate adie în fiecare din aceste versuri: „La capătul părției/ scapără verde spinarea șopârlei/ ca atunci la capătul patului/ când lumina veninoasei veioze/ dispăruse pe întinderi de gheață/ și ne cuprinde răceala și noaptea și plânsul”. Nicolae Popa are forța unor imagini șocante, pe măsura sarcasmului său provocator: „Voi fi un adevărat blestem pe capul/ îngerului meu păzitor”. Demonismul din poemul ce dă titlul cărții se dovedește un superb generator de poezie terifiant-sublimă, nu lipsită de rafinamente fonemice: „Vei simți lipitoarea pe umăr/ și la subsuori lipitori sugând în spasme/ să-ți tragă afară aripile. (...) Noapte bună, barbarule, noapte bună!/ Prin apele lunii o lipitoare arzândă/ o rază te-a și luat de mână/ Lasă-te dus”. Ceea ce și face crepuscularul nostru denunțându-și obsesiile la fruntariile dintre surrealism și expresionism, dintre visul viilor și morților transmis **Scribului**.

Un spiritualist ce-și caută mântuirea în „mirosul de pâine al crucii” nu crede în vrednicia poeziei livești, reculegerea-rugăciune „La Bursuceni” (lui L. Tuchilat, în memoriam) fiind aproape de desăvârșire, ca și „Vom cunoaște

tandrețea”, „Sărutul laic”, „Plantă”, „Afară”, „Nimic nou” ș.a. Dinamitând întreaga poezie a generației optzeciste, cele câteva poeme ale lui Nicolae Popa sunt dureros de frumoase, răspândind un fel de psihoză a jubilației în suprarealul învierii din morți și al singurătății noastre din care Dumnezeu s-a retras de mult.

Convins că Nicolae Popa va fi un reper al poeziei românești în următorii 5-10 ani voi cita una dintre cele mai înfiorătoare elegii de iubire și moarte pe care le-am citit vreodată și care începe așa: „Într-o zi vom cădea dezgropați/ înapoi pe pământ/ Veșmintele noastre putrede/ își vor recăpăta/ culorile sărbătorești/ În buzunarul hainei la piept/ va reînvia batista/ albă ca floarea bumbacului/ Și din cutele ei câteva lacrimi/ se vor cotili pe obraji în sus/ înapoi în orbite/ deschizându-ne ochii/ Și vom vedea/ Și văzând vom pipăi tot ce se vede/ Vom răsfăța cu mișcările noastre/ realitatea făcând-o să creadă/ că într-adevăr există/ Tu vei avea părul lung/ și vei ascunde sub el la ceafă/ nodul spânzurătorii/ Eu voi avea părul des/ Și voi ascunde sub el la tâmplă/ urma împușcăturii”. Numai dând înapoi filmul morții noastre, se pare, vom înțelege ceva din viața noastră. Și din poezia ei. Eventual.

* Popa Nicolae, „Lunaticul nopții scitice”, Chișinău, Ed. Cartier, 1995, 80 p.

ULTIMUL CONSTANTIN ȘI SOBA CU MANUSCRISE

de MIRCEA A. DIACONU

Urmând volumelor din 1988 (**Prier**) și 1991 (**Târziu înclinat**), **Ninsori-le providențiale** păreau să-l situeze pe Constantin Hrehor într-o nemeritată umbră prin faptul că apăreau la o editură insignifiantă. Numai că puterea de a fi în miezul lucrurilor și de a contempla precaritatea ființei, autodefinirea estetă, livrescă și halucinant-implicată totodată, imagismul care problematiza identitatea poeziei la sfârșitul de secol dădeau prilejul unei amărăciuni fără soluții. Sau poate că salvarea ființei se găsea totuși în cultivarea mistică a durerii ca pe un câmp pe care poate răsări lumina. Oricum **un uvrier al suferinței** mi se părea că este Constantin Hrehor în cartea din 1994. Cu un curaj pe jumătate sinucigaș, el continuă să publice la edituri care nu spun nimic, ultima-i carte, **Păstorul viziunilor** (1996), văzând lumina tiparului la editura Euroland, din Suceava. Dar mai este aici Constantin Hrehor un uvrier al suferinței? Viziunile sale mai au puterea „să cutureiere inima ca furnicile”?

Împotriva titlului, Constantin Hrehor este acum un contemplativ distant, care privește cum se face poezia din cioburi de imagini: „curând vin cuvintele/ de după zidul nevăzut/ le ating armonicile mici/ se desfac în cioburi mărunte/ precum oasele zdrobite în pielea mucenicilor” (**grindină, miezul nopții**). Asta nu înseamnă că nu transpare la el vocația gesturilor abisale, a metaforei neînțelese, a scenariilor vibrând de tainice corespondențe. Poemul tocmai amintit sfârșește astfel: „vin cuvintele/ te găsec singur/ dincolo de prag masa-i plină de torțe/ salomeea dansează/ parfumul trupului ei jilav aburește/ tipsia pe care în tăcerea roșie îți vezi chipul...”. Dar plăcerea scenariilor solemne pare deseori să se manierizeze, lipsită de obiect, simplu exercițiu al figurilor. Succesiunea de imagini, aproape cubistă, nu suprarealistă, se demască din faptul că nimic nu mai are lunecarea fantastă a visului, ci geometria calculată a intenției. Nici o demență, nici o disperare în versurile lui Constantin Hrehor, ci o aplecare prea vizibilă spre artă. Deși nu rare sunt cazurile când imaginile sunt încărcate de o atmosferă apăsătoare, întunecată, alungând și astfel întretinând voluptoase melancolii: „negre frunzare, frunze de foc/ zbućium ca în odăjdii de

nuntă./ curând iar ninge rococo sau baroc/ dă veste din munte o pușcă de soc./ în calendar mama e sfânta cea mai căruntă” (**grindină cu greieri, sucevița**). De iernile terifiante, apocaliptice se leagă și cele mai frumoase poeme ale volumului, căci există în ele intenția unor „bucurii primitive”, necizelate, lipsite de spaimele modernului. „Ultimul constantin” se declară „un lup liber și singur”. Dar nu poți să nu te întrebi de ce e nevoie atunci de sentimente care iau chipuri conceptualizante: „o, sufletul meu – animal singur alergând/printre lunetele frigului!” (**trup de aer**). Și chiar dacă poetul spune: „inima mea e o fereastră a textului” (**fereastră în text**), nu poți să nu-ți dezvălui impresia că în locul ferestrei s-a așezat, poate prin repetiție, un zid. Inima și textul se ascund într-un fel de joc al trădării. Există o anume gratuitate a imaginilor, ajungând uneori să se reazime doar pe eufonii, pe ludice intersecții de cuvinte ori pe stângăcii cultivate cu grijă. Imagismul de-acum e alcătuit din frânturi dintr-o irealitate palpabilă, al cărei întreg nu e perceptibil, ale cărei părți nu înpăimântă, nici măcar nu nedumiresc, fiind prea mult parcă expresia intenției artistice. Deși pare mai dezabuzat, Constantin Hrehor este mai lucid, mai obosit, dar și mai sarcastic: „verde-i sângele muntelui în galeriile pline de monștri,/ verde dimineața despletind hornuri sărace/ lupii își trag victimele la sorți/ ceainicele fierb rădăcini afrodisiace” (**cocoș în munți**) sau „mă duc cu tăietorii de lemne/ s-aud lupii îngerești cântând/ luna-i o sfeclă roasă de iepuri bezmetici/ în calendarul curmat/ de frunza lemnului sfânt” (**fulgeră alb**).

Așadar, Constantin Hrehor taie cu „fierăstrăul retoric” imagini care poartă semnale unei lunecări oarbe printre lucruri, unele prinse în contururi memorabile, altele obositoare prin lipsa de continuitate și de consistență organică. Chiar prin repetiție. Oricum, din **soba cu manuscrise** – e acesta titlul celui de-al doilea ciclu de versuri – Constantin Hrehor a „salvat” vreo treizeci de poeme, care ar fi trebuit probabil să ardă. Să-i fi lipsit lui Constantin Hrehor curajul să-și ducă până la capăt gândul?!

daniel forga

– E uimitor cum Shakespeare reușește cu un limbaj atât de lasciv câteodată, să ascundă dincolo de text, în „Venus și Adonis“ de exemplu, lucruri atât de profunde, nesensibile la o lectură superficială, am continuat privindu-l pe Radu, care mă asculta calm. Avea deja reputația unui shakespeareolog; în universitate era privit de mulți cu invidie, dar sobrietatea și noblețea pe care le avea în sânge îl făceau să fie respectat de toți. Convins că era singurul care mă putea ajuta, făcusem vechiului meu prieten, fost profesor în vremea studenției mele bucureștene, această vizită. Era singurul cu care puteam discuta această chestiune, singurul care mă putea înțelege. Întreaga mea formare i-o datoram, ieșisem practic din mâna lui, îmi cunoștea dedesubturile mai bine chiar decât le știam eu. Un tip intolerant. Figura sa rece, buzele subțiri, mai tot timpul strânse, expresie a severității, ochii săi pătrunzători, făceau din el un personaj ciudat; cei care nu-l cunoșteau îl considerau un ursuz, în fond era cu totul altfel. Apartamentul lui, nu prea luxos, respira un aer intelectualist, datorită vastei biblioteci, impunătoare, din care împrumutasem, student fiind, o mulțime de cărți.

– De pildă, m-am adresat în continuare lui Radu, pe care, deși îl tutuiam – situație în care ne aduse obrăznicia mea incipientă și bunăvoința pe care o manifesta – îl veneram ca pe un maestru, de pildă în versul „And kissing speaks, with lustfull language broken“ sau în final, unde...

Telefonul sună. Radu răspunde.

– Ești căutat, îmi spuse, trecându-mi receptorul în mână, după care intră în bucătărie.

– Alo? Da, eu sunt. Cum? Nu, stați o clipă...

Cel de la celălalt capăt al firului închise fără să mai spună nimic. Nu știam ce să cred. Să fi fost vorba de o greșală? Făcuse cineva o confuzie. Așa ceva nu putea fi adevărat. Eram încă înmărmurit de uimire când Radu intră cu două cești de cafea aburindă așezate pe o tavă lucioasă de metal.

– Hei, heei, ce s-a întâmplat? mă întrebă așezând tava pe masă, privindu-mă mirat. Abia după ce mă scutură zdravăn de umăr am reușit să-mi vin în fire.

– Ce s-a întâmplat, ce e cu tine?

– Nu se poate, mi-am spus iarăși, de data asta cu voce tare, nu poate fi adevărat.

– Ce nu poate fi adevărat, dezmeticește-te!

– M-au sunat de acasă, spuneau că e deja târziu, că trebuie să mă întorc. Nu înțeleg...

– De-acasă? Cine te putea suna de-acasă? Parcă spuneai că...

– Era bunicul meu, m-a rugat să mă întorc, spunea că se alarmaseră cu toții, unde am putut dispărea tocmai acum, în toiul nunții. Apoi a închis brusc...

DOMNIȘOARA RUXANDRA

– Bine, dar parcă mi-ai spus cu ceva vreme în urmă că bunicul tău dinspre tată – unica rudă a ta rămasă în viață – a murit... Și nunta? Ce nuntă? Te-nsoiri cumva? îl întrebă de data asta ironic Radu, încă neîncrezător. Ești sigur că nu e vorba de o încurcătură?

– Nu știu ce să cred. Vocea am recunoscut-o imediat, era a bunicului meu, mort acum trei ani. În ultimele luni devenisem foarte apropiați... Spunea că domnița Ruxandra este neliniștită. De ce nu mai vin. Nu știu despre ce nuntă e vorba, nu mai înțeleg nici eu nimic...

– Robert, cred c-ar fi mai bine să te duci chiar acum acasă, să vezi despre ce este vorba. Putem discuta altădată...

– Da, sigur... Locuiesc în apartamentul acela de trei ani și jumătate, de când m-am întors de la Ierusalim. Era chiar înainte de a se stinge din viață bunicul meu... Vocea lui îmi suna atât de clar, atât de familiar în minte... Era și ceva străin, îndepărtat în acea voce. Apoi muzica ciudată, pe care o puteam auzi, zgomotul paharelor ciocnite, râsetele acelea... Cine era mirele dispărut, ce legătură avea asta cu mine, de unde atâtea ciudățenii și coincidențe?... Îndată ce aflu ce se petrece îți voi da de știre, i-am mai spus lui Radu, îmbrăcând înfrigorat paltonul. Nu mai puteam aștepta, trebuia să aflu ce se întâmplă, aveam o presimțire ciudată... Am coborât scările în grabă, sărind treptele câte trei; ajuns în stradă, mi-am încheiat nasturii hainei din mers, grăbind către stația de metro. Ningea infernal, era poate ultima zăpadă din acel an, așteptam primăvara; dar ce se întâmpla acum, cine pusese la cale toate aceste lucruri al căror obiect eram – inexplicabil – eu? Nu mă mai puteam concentra asupra altor lucruri, telefonul acela ciudat persista încă în mintea mea, vocea stranie a bunicului meu... Am coborât în Piața Romană. Stresat de gânduri, zorit și de frigul ce mă pătrundea până la os, am trecut neatent strada. Era cât pe-acți să fiu lovit de o mașină. N-am privit înapoi...

Locuiam într-un apartament pe Calea Victoriei, nu departe de Biblioteca Academiei. Acum nu mai vedeam nimic în stânga ori în dreapta, zoream spre casă adâncit în misterioasele gânduri ce pusese răstăpânire pe mintea mea...

Ajuns în scara blocului, am auzit din nou muzica aceea ciudată, răsunând straniu, la unison cu vântul, pe coridoarele reci. Era un bloc vechi cu patru etaje. Am urcat în grabă. Locuiam la apartamentul treisprezece.

Ajungând în fața ușii, am apăsat pe clanță. Ușa era închisă. Am sunat. Nici un răspuns. Auzeam voci cunoscute, însă nu le puteam identifica, muzica se auzea incredibil de tare, nu-i de mirare că nu mă auziseră...

Cum or fi intrat înăuntru? Și ce e cu gluma asta de prost gust? Benchetuia în apartamentul meu, iar eu așteptam prostește, precum un câine, fără să fiu în stare să chem pe cineva în ajutor, vreun vecin, oricine...

Ceva straniu mă reținea în fața ușii, încremenit. Apoi mi-am ieșit din fire. Indivizii ăștia mă scoteau din sărite. Am lovit cu piciorul în ușă. Mă duru groaznic, degetele-mi erau aproape înghețate. Am sunat din nou, insistent. În van. Aveam impresia că cineva își bate joc de mine. Tremuram în fața ușii, privând tâmp înainte, atât de nervos încât nu eram în stare să fac nici un gest, așteptam pur și simplu ceva, un motiv ca să explodez... Am auzit niște pași pe scări. Acum se dezlega misterul. Mi-am încordat pumnii, eram gata să mă iau la hartă cu oricine ar fi venit, simțeam nevoia să mă descarc. Dar nu. Nu era decât tanti Sofia, locuia la etajul întâi, de obicei venea în vizită la o vecină locuind pe același palier cu mine, nu-i rețin numele. Urcă încet, abia trăgând după ea mantaua-i lungă, peticită.

– I-auzi, mamă, cum își mai petrec. De sunt și ei tineri... Se-nsoară domnul student cu domnița Ruxandra. Matale o cunoști, domnișorule?

Am strigat-la ea:

– Eu sunt „domnul student“, nu există nici o Ruxandra, nici o nuntă, nu mă însor! Și ce-i cu tărașoiul ăsta în apartamentul meu? Tanti Sofia, nu mă mai recu...

– O mândrețe de fată, zău așa, îmi mai spuse.

E clar, mi-am zis, nu are rost să insist oricum nu mă aude.

– Intră și matale înăuntru, domnișorule, c-ai să îngheți aici de frig. Parcă te cunosc de undeva... Da' de ce stai așa trist? Într-o bună zi ai să fii fericit...

Nu mai e în toate mințile bătrâna. Abia de două zile dacă lipsisem de-acasă, iar ea îmi spune că i se pare că mă cunoaște... Îmbătrânise... Mă iritau superstițiile în genere și acum poftim, preziceri fabuloase „Într-o bună zi ai să fii fericit...“ Ei, mama sărăciei, mai e pân'-atunci, mi-am zis. Realist și sceptic, așa cum mă obișnuisem. N-am mai întreat-o nimic, mi-aș fi bătut gura degeaba, oricum nu putea ști nimic. M-am așezat plictisit pe trepte, ascultând muzica aceea ciudată, ce se auzea tot mai încet, precum pașii bătrânei, care urcă mai sus, târându-și picioarele, până ce nu am mai auzit nimic. Deodată am sărit ca ars. Unde Dumnezeu urcase bătrâna? La ultimul etaj nu mai locuia nimeni de mult, încă de atunci de când mă mutasem. Chipul ei cu riduri multe, îmbătrânit și totuși de c frumusețe aparte, îmi stăruia în minte...

– Deschideți, am tunat, dezmeticit, ce naiba să vă ia faceți acolo? Dar nu m-a auzi

i. Ecolul strigătului meu răsună
 1, lovindu-se de zidurile masive,
 n urletul terifiant al unui nebun. Mă
 seseră fiori. De frig sau de teamă? Și
 .. Am înlemnit. Stând lângă ușă,
 puteam distinge, pe fundalul acelei
 i, vocile care se auzeau. Nu-mi
 n seama despre ce anume vorbeau,
 însă se concretizau în mintea mea,
 n, în chipuri de oameni, fețe stranii,
 ii... Una din voci era a bunicului
 o auzeam acum la fel de bine ca
 2, ascultând cu urechea lipită de ușă,
 iat. Uimirea mea, amestecată cu groa-
 ii coșmar, nu mai avu margini atunci
 vocea bunicului îndepărtându-se, am
 o pe cea a maestrului meu. Suna
 , dar, fără doar și poate, era el. Am
 it în sec. Îmi venea să strig, dar
 tul mi se oprea în gât, nu puteam
 nimic, ascultam mut, în continuare.
 tr-un vis urât, torturat. Dar tortura
 a, care îmi ucidea mintea, era cu mult
 înfiorătoare, Teribilă, ardentă,
 tatoare... Radu vorbea cu cineva.
 doi tineri, după câte mi-am putut da
 a. Una din voci, extrem de caldă,
 șă, părea a unei fete. Cealaltă, deși mai
 , era totuși tânără, viguroasă, răsunând
 a foarte cunoscut în mintea mea.
 le glasuri erau triste cuprinse parcă de
 lgiu, tânjind parcă spre niște vremuri de
 apuse... Mi se umeziseră ochii. Nu pu-
 înțelege de ce mi se întâmplau toate
 de ce tocmai mie. Când – după câteva
 de – am realizat a cui era vocea aceea
 , de pe urmă, n-am mai rezistat și
 prăbușit. Cred că am leșinat, venindu-mi
 e abia târziu, mi se părea că trecuseră
 ri. Eram întins pe jos, cu picioarele
 nite de tocul ușii vecine, iar capul pe
 l apartamentului meu. Vocea aceea era
 i... Mi-am amintit de cheia care se afla
 reș. De obicei, plecând, o lăsam acolo.
 ersat de atâtea întâmplări imposibile,
 em de ea cu desăvârșire. Am tras preșul
 o parte. Cheia era acolo. Lucea, aurie.
 a mă durea îngrozitor, probabil mă
 em în cădere. Ridicându-mă, mi-am
 eama de liniștea stranie care plutea în
 răzbătând de dincolo de ușă.
 nezeule, ce putea fi atât de îngrozitor?
 descuiat, apoi m-am strecurat înăuntru.
 eam pe cineva recitând din
 epeare, extrem de încet, probabil din
 let. Se auzea și un bâzâit electric. Am
 ris ochii, mai întâi stângul, apoi pe cel
 . Mă așteptam la un peisaj dezolant, la
 utea fi mai rău. Nu m-aș fi mirat să
 sc trupurile lipsite de viață ale celor pe
 i știam vii. Stupoare însă, toate, dar
 lut toate lucrurile erau la locul lor. A
 n alt șoc pe care mintea mea nu-l putea
 inde. Pe care gura mea deschisă până la
 de uimire nu putea să-l cuprindă.
 n prăbușit în fotoliul din fața biroului.
 șezase deja praful pe lucruri, de câteva
 cât lipsisem. De fapt, de cât timp nu
 trecusem pe-acasă? Nu mai vroiam să
 gândesc, nu mai puteam pricepe nimic.
 început să plâng. Încet, stins, precum un
 nocnit. Nu mai puteam, nu mai eram în
 e să suport toate acestea... Televizorul
 pornit. Bătrânul Hamlet... Pe care-l
 am cu patimă altădată. Pe care-l
 am, neputincios cum era, altădată. „To
 or not to be“ și-abia aici începea
 eatea. Simțeam nevoia să recit iar,

niculina oprea

Măreția tăcerii

Liberă sunt și învăț libertatea
 de la prihăniții și neprihăniții care
 duios

mă înconjoară;
 care duios îmi dăruie golul dintre
 degete
 pentru a-mi acoperi rădăcinile
 smulse de trup;

care duios îmi trimit frânghiile negre
 la subsuoara porumbeilor văduvi
 când eu vreau
 să gândesc la sălbăticia măceșului;
 la nemărturisita mea taină...

Simetriile golului din capetele lor
 nu mă înfioară. Nu mă înfioară.
 Sunt puternică: aprind focul
 lângă statuile din ceară. Vai lor!
 Măreția tăcerii mi se înalță din
 palmă.

Pentru măreția tăcerii nu este
 nevoie
 de cenușa cuvintelor –
 simțământ somptuos sub carapace
 de fier;
 îndoliate sentimentele fac naveta
 între arșiță și ger.

Nici un sunet subțire. Nici un
 geamăt sfâșietor.
 Doar memoria rămâne singurul
 martor
 și-n același timp,
 permanentul dezertor.

Se dezgheață întunericul și
 orbirea-i aproape –
 coborâte catarge sub pleoapa celui
 mort;
 duc cu mine biciuitele gânduri
 trupului meu
 târător prin infern.

voiam să mă descarc, să dau frâu liber
 vorbelor, sentimentelor, gândurilor... Pe
 birou păstram diferite obiecte, printre care
 un craniu de sticlă. Îl primisem de la un
 anticar evreu din oraș, țineam mult la el...
 Am aprins veioza cu șapte brațe, în formă
 de menoră, cumpărată cu ani în urmă la
 Ierusalim. M-am întins să iau craniul de pe
 birou, hotărât să-mi duc gândurile la
 împlinire. Mâna mea se opri în aer, ca și
 paralizată, în momentul în care am zărit
 ceva așezat deasupra acestuia. Era o
 telegramă, ba nu, o felicitare, fotografia
 unui trandafir alb. De unde mai apăruse și
 asta? Pe verso stătea scris „Casă de piatră și
 fericire, Robert și Ruxandra“. Mai jos era
 semnată : „Radu“. Nu se putea. În ritmul
 ăsta următorul pas era nebunia. După acest
 calvar al imaginației mele bolnave, nu mai
 eram în stare de nimic. Și Ruxandra, cine
 era... Ruxandra?

Pentru măreția tăcerii îmi este
 de-ajuns
 fiecare gest scoburos și obscen.

Somnând îmi zăpezesc imagini pe
 retină –
 picură glasul copilăriei în timpane
 și porumbei cu umbre diafane
 atârinate-n gheare,
 se prăbușesc în lumină.

Trădată de zăpezi, uitată de cântec,
 deslușesc dansul gușterilor sub
 tufa cu mure;
 las simetriilor golul
 urma săgelui să-mi fure;

ceremonie mută: tăcere înălțătoare

între zăpezi și suflet – un ochi
 orbecând
 printre acele ceasornicului promisă
 căutare
 a lacrimii, și în scorbura tăcerii
 îngenunchind.

Picură disperarea în tăcerea
 fântânilor!
 Dulcea zidire a Anei mă cheamă
 în descântec.
 Orbește, Doamne, ochiul
 deznădejdiei
 și dă-mi puterea de-ai ieși
 din pântec.
 Și-n rădăcini sălbatică să pot nunti.

Primejdie dorită să fiu între morți
 și între vii – măceș neiertător
 cu blânde mângâieri...

Curăță, Doamne, visul de stihii
 și disperarea zidește-o în ale
 fântânilor tăceri!

Deodată, încet, ca prin vis, mi-am
 amintit. Mi-am amintit pe frumoasa aceea
 pe care o visam adolescent, zi și noapte,
 acel chip rafaelit, frumos și tăcut, fruntea
 aceea înaltă, apăsată parcă de prea multe
 gânduri, frumoasa căreia îi dedicasem viața
 și întreaga mea iubire cu ani în urmă. Acum
 acel chip revenea în mintea mea, dintr-o
 dată limpede și clară, trezindu-mi nostalgii
 nebănuite... Totul începea să se lege, totul
 părea acum mult mai simplu, căpăta sens
 așa, cumva, de la sine, acel sens pe care
 de-o viață, disperat, îl căutam... Mă
 simțeam fericit, iar chipul acela rafaelit, cu
 păr blond, revărsându-se precum o apă de
 munte, acel chip mă privea acum cu un
 zâmbet în care mă pierdeam, cuprins de
 beatitudinea adevăratei iubiri, așa cum o
 înțelesesem întotdeauna... Ruxandra era
 acum iarăși lângă mine. De data aceasta
 însă, pentru totdeauna...

CORCOVA

de EMIL MANU

De două zile sunt în Corcova, satul în care Bibesții și-au ales reședința de vară, în restul anului locuind în palatul de la Mogoșoaia sau în străinătate. Știam că amfitrionii nu mai sunt la conac de doi ani. Podgoria, cu pivnițele în care se învechește renumitul Corcovin, conacul cu încăperi modeste (pentru o familie princiară), parcul imens (acum lăsat în paragină) au fost naționalizate.

Conacul e locuit de doctorul Lucian L., coleg mai mare de la liceul din T.S. care-mi pune la dispoziție biroul lui Anton Bibescu, birou în care și-a instalat și cabinetul, așa că, în timp ce eu mă odihnesc răsfoind ziarele și revistele doctorului, el își primește și consultă pacienții, mai mult țigani. Un fapt lingvistic curios, acești foști robi pe moșia Bibescului îi spus **prențul** nu **prințul**, contaminați de rostirea franțuzească a numelui. Această convingere o am mai ales după ce aflu că și administratorul și o parte din personalul rezident sunt francezi care-și apelau stăpânul prin formula „**mon prince**”.

Biblioteca lui Anton Bibescu e goală, în rafturile de stejar masiv sunt așezate de gazda mea de acum pachete de vată, sticle cu spirt alb, ucele, prosoape, pahare etc. Toate cărțile și pușinele manuscrise sau scrisori sunt legate cu sfori și aruncate într-un hol de trecere. Încep cu multă curiozitate să desfac un pachet. Dar, spre nenorocirea mea, tocmai când aveam în mână **A la recherche du temps perdu** de Marcel Proust și anume **Du côté de chez Swann** cu o surprinzătoare dedicație („Numai Anton Bibescu mă înțelege”) apare paznicul oficial al casei, care mă somează să pun pachetul la loc, explicându-mi că are toată „această otravă burgheză” cu inventar. „Poate dumneata nu știi, tovarășe, că aici a locuit **prențul** Bibescu...” îmi adaugă el; „Bibescu ăsta a avut contact cu străinii și a cumpărat multe cărți de la Paris și le-a adus aici să ne crezee nouă acum încurcături. Peste două ceasuri aștept un tovarăș locotenent de la județ să le ia în primire și să scap și eu de belea.” După ultimele cuvinte îmi smulge cartea din mână, o leagă lângă celelalte și aruncă pachetul peste alte pachete; pe o copertă disting numele Marthei Bibescu urmat de un titlu: **Au bal avec Marcel Proust**.

Paznicul e foarte mândru de isprava lui, de zelul cu care a operat și-mi dau seama că i-am devenit suspect; în clipa în care îmi aude pașii (când ies de la școală), mă așteaptă și mă urmărește în tot ce fac.

Am venit aici ca profesor; nimeni nu se interesează de mine, cu excepția paznicului care mă crede spion anglo-american. De mâncat mănânc la doctorul Lucian L. care e de cele mai multe ori plecat pe teren.

În lipsa amfitrionului, soția lui, plinuță, cu fața pufoasă ca o piersică, devine o gazdă și mai agreabilă, vorbindu-mi de lecturile ei recente, invocându-mi nume de autori și cărți din biblioteca exotică a prințului. Cu ochii ei foarte albaștri, această doamnă, exilată la Corcova, îmi propune să furăm într-o noapte, când paznicul își face somnul obișnuit, cărțile lui Proust, tentativă ce mă entuziasmează și mă gândesc la un plan al loviturii la care ne angajăm în mod solidar.

Primarul comunei, un ins tucuriu, ce făcea parte din populația majoritară, mă repartizase să mănânc gratuit la cantina pelagroșilor, unitate sanitară mobilă, ce funcționa într-o latură mai dosnică a conacului. Bineînțeles că am refuzat ajutorul oferit, cu multă generozitate, dar și cu multă inconștiență, de șeful politic și administrativ al Corcovei.

Nu am cu cine discuta: doctorul e mereu pe teren, profesorii de la școală își fac orele în grabă

și, ca niște evadați, fug acasă să se ocupe de treburi gospodărești. Nimeni n-are timp, numai eu sunt un rătăcit în acest neant oltenesc. La școală nu pot rămâne după ore pentru că omul de serviciu încuie așa-zisa cancelarie, o cameră fără nici un mobilier adecvat, în afara unei mese de brad cu două scaune. În această încăpere, singura atracție posibilă ar fi biblioteca, dar dulapul e mereu încuiat și directorul, la care sunt cheile, e plecat la niște cursuri la București. Nu-mi rămâne la dispoziție decât parcul conacului, în care nu intră nimeni și ale cărui bănci au fost arse de țigani în cursul iernii.

Grădina a fost cândva prosperă, aranjată, după cum aflu de la soția medicului, de un arhitect francez, urbanist de renume, autorul unui manual despre „arta grădinilor”, artă care în secolul trecut se bucura de un prestigiu sorbonic. Aici, la acest conac, valah ca arhitectură dar și ca mobilier (Bibesții aducând cu ei mobilă franțuzească veritabilă pe care „puterea locală” a transferat-o, acum, în încăperile primăriei și a deteriorat-o aproape până la epuizare), urma să fie găzduit Marcel Proust. Dar prietenul Bibesților n-a venit niciodată aici, deși se pregătea pentru o asemenea temerară călătorie, scriind lui Anton Bibescu să-i rețină și un apartament (dacă se poate cel mai luxos) la cel mai bun hotel din Strehaia. Or, în Strehaia nu existau pe atunci hoteluri.

Se pare că la Corcova au fost într-o vară fetele lui Churchill și urma să vină și tatăl lor, să picteze. Chevaletul, pensulele și culorile zac lângă mormanul de cărți arestate. Viitorul prim-ministru al Angliei, care a jucat un rol politic deosebit (dar, din păcate, nefast pentru noi români) n-a apucat să fie oaspetele lui Anton Bibescu în timpul războiului. Îmi amintesc din ziare fotografiile de la Yalta, când zâmbea turmentat de votcă rusească, și, totodată, sedus de șiterenia lui Stalin, neapucând să zică decât **da** și semnând fără să citească protocoalele redactate din vreme de cancelaria generalisimului.

*

Azi dimineață, zi liberă în programul meu intim; îl întâlnesc, pe aleea ce leagă podgoria de conac, pe administratorul (mai exact pe fostul administrator) francez (din Lorena) al Bibesților, ce-și făcea siesta plimbându-se. Mă întâmpină cu un zâmbet compătimitor, avertizându-mă că șederea mea la Corcova va fi egală cu un exil. Îl întreb dacă îmi va fi **compagnon** de exil și-mi răspunde că se va întoarce în Franța, deși a trăit cei mai frumoși ani în România; perspectiva rămânerii aici la Corcova îl îngrozește.

*

După amiază a venit locotenentul de la județ să ridice cărțile, manuscrisele, tablourile și vasele de Sèvres din holul conacului. Mă găsește întins pe patul de consultații al medicului și-mi cere permisiunea să scrie, la biroul din această încăpere, procesul-verbal de luare în primire. E tare încurcat, nu prea se pricepe la scris și mă ofer să-l ajut. dar nu uit să fac un târg cu el: să-mi aleg vreo zece volume și un vas de Sèvres. Motivez că nu am ce citi aici, iar vasul îl iau pentru școală. Acceptă imediat, asta scăpându-l, zicea el, de un mare neccaz. După părerea lui, ar pune pe loc toate cărțile în limbi străine și toare manuscrisele, iar în privința vaselor și tablourilor, le-ar da la cantina pelagroșilor...

Scriu foarte caligrafic (la cererea lui expresă) procesul-verbal în care înregistrez cantitativ totul, sub forma pachetului nr. 1... volume de...; vasele (de Sèvres și unul semnat de Gale), împreună cu un covor vechi de Buhara, un nud de Pallady, o natură moartă de Petrașcu... Aici mă roagă să șterg „chestia” cu „**natură moartă**”, că o să se supere

Valentin Dolfi

Un poem mic-burghez și trist

(Lucafăru nr. 8/1996)

Toată noaptea m-am gândit cum să scriu un poem esențial despre istoria tristă și tragică a unui poem publicat anterior în volumul „Tandem” dimineața m-am dus la bibliotecă la prânz la o bere și la o suetă cu o poetă provincială dar bine ancorată în economia de piață după masă poeta e de vină am luat o aspirină și iar m-am gândit la rolul poemului în stat și uite că iar m-apucă noaptea în buncărul meu de hârtie cu aer condiționat și lumină laterală fără să scriu poemul fiindcă poeta încă n-a plecat.

Lucian Perța

comandantul lui, „ce e aia *natură moartă*?” Fac exact cum spune el și-mi pun în servietă volumele promise.

Locotenentul își ia **procesul-verbal**, încarcă în mașină cărțile și vasele, în care, zice el, vom pune flori la serviciu. Între timp primește un telefon de la județ să nu distrugă nici un manuscris, să împacheteze bine tablourile și vasele, că a venit cineva de la București în mod special pentru ele. Și ceva, în plus, care îl incomodează: de la București li se cere un opis exact cu manuscrisele și scrisorile Bibesților. Treaba asta îl enervează la culme; scrisorile sunt în proporție de 90% în limbi străine (franceză, engleză, germană). Dar rezolvă oltenește și această problemă a manuscriselor și scrisorilor: cântărește pachetele cu pricina la cântarul cooperativei și trece în procesul-verbal de luare în primire (pe care-l scriu tot eu): „cinci kg. scrisori și manuscrise, ce dovedesc contactul lui Bibescu și familia sa cu străinii” (expresia îi aparține).

Mă bucur sincer că această arhivă (modestă în fond, dar valoroasă prin natura ei) va putea fi consultată la Biblioteca Academiei (pentru că așa cred că vor evolua lucrurile). Mă întreb însă dacă manuscrisele vor ajunge acolo, dificultatea constând în inventarierea lor de către „locotenentii” de la județ. În timpul războiului, îmi amintesc că pe ușa principală a Bibliotecii Academiei era lipit un afiș, semnat de mareșalul sovietic Malinovski, care avertiza trupele Armatei roșii (în trecere prin București), să „ocolască” această instituție culturală care nu constituie „un obiectiv militar”. Acest aviz mi l-a prezentat într-o lumină favorabilă pe mareșalul semnatar.

*

N-au trecut nici două zile și mă pomenesc cu paznicul de la conac, o cunoștință veche a mea, că mă invită la sediul partidului. Aici, pe un ton politic, mi se pune în vedere să predau cărțile „furate” din biblioteca „prentului”. Bineînțeles că le-am depus imediat, după ce am arătat proveniența lor, dar am cerut, la rândul meu, explicații. Mi s-a arătat un denunț, semnat de unul din colegii mei, profesor, care mă califică drept un cosmopolit. Făcusem imprudența să iau cu mine la școală un volun din seria proustiană.

Secretarul, care fusese însărcinat să mă ancheteze, era foarte încurcat: în primul rând nu pricepea ce fel de cărți formau obiectul reclamației, dar fiind un ins (oltean) înzestrat cu inteligență practică, a închis „dosarul” pe motiv că locotenentul care a ridicat mormanul de cărți le-a abandonat pe cele fără importanță, inutile „pentru educația revoluționară”, rugându-mă să le citesc numai acasă și, dacă nu e nimic de capul acestui autor francez, să „le dau dracului”, adăugând: „Ce încurcături ne-a făcut și ne mai face «prentul» Bibescu!”

DE GROAZĂ...

de ALEXANDRU GEORGE

Cititorul să nu-și închipuie că va găsi sub acest titlu vreo întâmplare povestită sau imaginată, dintre cele care ar provoca spaima, dar nici vreo analiză a acestei stări de spirit, cu care nu o dată s-a făcut uz în literatură. Voiam doar să traduc efectul care mi l-a făcut mie antologia de texte poetice prezentate de Eugen Negrici sub titlul „Poezia unei religii politice”, la editura PRO, și totărășită de o prețioasă și explicativă postfață. Criticul face ample comentarii pe marginea fenomenului prezentat în piese lecționate: poezia pe care și-a fabricat-o și a promovat-o Partidul Comunist după ce a preluat puterea la noi în țară și care a fost socotită utilă scopurilor sale primordial-propagandistice; este un studiu mai mult sistematic și demonstrativ pentru o teză generală, aparent surprinzătoare: că poezia s-a transformat (în anumite condiții privilegiate) în religie. Executanții „încadrați” politici au devenit slujitorii unui cult, întreținând și repetând un ritual. Gruparea textelor, făcută în despuierea unui material imens, s-a îndeplinit nu pentru a ilustra contribuția vreunei „personalități”, eventual compromițând-o în ochii generației mai tinere, fatalmente ignorante, și pentru a celebra eroii luptei pentru pace, pentru producția depășirea planului de colectivizare a pământurilor apar în cu totul alte ipostaze, decât cele erite de lirica lor de după 1965; dar e de reținut constatarea generală: indiferent de vârstă (Demostene Botez, M.Beniuc, Maria Banuș), experiență poetică certă (Jebeleanu, Radu Doureanu, Cicerone Theodorescu) sau spontaneitate juvenilă (Miha Dragomir, Victor Iulbure, E.Frunză, Dan Deșliu), toți cad la un nivel inadmisibil, demn de comparat doar cu producția lui Vasile Militaru, din ceea ce lirica românească oferea ca exemplu. În afara memorocirii în sine, asta dovedește nevoia acută a comanditarului de orice marfă, lipsa lui de grijă pentru o eventuală selecție, pentru sinceritatea sentimentelor, oferite de te miri cine.

Nu m-am aflat printre cititorii acestor supodopere la data apariției lor în presă și în volume, dar lectura de acum a fost într-un total calificativ și, ca efect, jalnică. Îmi închipuiam că în materie de ineptie poetică se poate cita titlul lui A. Toma dintr-o poezie adresată criticilor războiului: „Imperialist american! / Adea-ți-ar bomba în Ocean/ Căci și Pacea noastră are/ O bombă și-ncă mai mare!” (versuri date cu scopuri umoristice de Paul Georgescu în covorbirile sale cu Florin Mugur). Acuma îmi am seama că se poate cădea și mai jos. Efectul este groază, pur și simplu, dacă te gândești la actul de prostituare pe care l-au comis atâția artiști de care te așteptai dacă nu la vreo atitudine etică, măcar la un minimum de poezie. Pentru mine standardul poetic era reprezentat de poezia din generația războiului de la Geo Dumitrescu și I. Tonegaru la Mircea Popovici, Mihail Crama și Alexandru Lungu, dar și de mulți alții pe care revistele vremii îi propuneau înainte de anul 1948, – și mă gândesc îndeosebi la cele două Caiete de poezie scoase de Fundațiile

regale și de Agora, revista condusă de Ion Caraion și Virgil Ierunca, dedicată mai ales traducerilor din lirica universală contemporană. Asta m-a imunizat la orice mișcare de curiozitate față de alde Ție-ți vorbesc, Americă!, Lazăr de la Rusca, Minerii din Maramureș, Poveste din ulița noastră și altele asemenea, care treceau drept realizări certe ale lirismului „nou”.

Autorul antologiei dezvăluie substratul religios al ideologiei marxiste, care de fapt în România a fost o simplă lustruire și justificare intelectualistă pentru a masca terorismul de stat. Substratul religios al comunismului a fost demult remarcat, încă din faza lui de cristalizare, în secolul trecut, primul care a rostit cuvântul a fost, dacă nu mă înșală memoria, Georges Sorel. Constatarea e justă, dar trebuie precizat că, în țara noastră, comuniștii au luat puterea grație unei forțe din afară, cultul religios a fost instituit *post festum* și nu putea decât conformism și fenomene de repetiție. Poezia „nouă”, aservită regimului, nu s-a născut în „toilul luptei” din care ar fi putut țâșni și scăpăra unele accente de sinceritate, de originalitate poetică; totul a corespuns unei cereri. Comunismul avea de luptat deopotrivă contra „modernismului decadent”, dar și a poeziei românești anterioare. În sfârșit, culmea!, și împotriva revoluționarismului autentic al acesteia, reprezentat de un Goga sau Cotruș, ba chiar de un Coșbuc sau Vlahuță; chiar dacă le comparăm cu asemenea repere, indignările și avântul noilor poeți ne apar palide și fără putere poetică. Poezia „nouă” nu aducea nimica nou; eșecul e mare și parafează o epocă. Important însă e ce facem cu toată această „moștenire”?

Eu am conchis mai demult la inevitabilitatea acceptării; nu se poate scoate din istorie o întreagă epocă, orice epocă, deși practic vorbind, eu am mai spus-o de asemenea, în toată prima perioadă a comunismului, de până la moartea lui Stalin, nu se poate cita nici o lucrare artistică pe care posteritatea s-o rețină altminteri decât ca pe o curiozitate a vremii. Dar e obligatoriu să facem analiza, procesul, examenul epocii. Or, în această privință, să-mi fie îngăduit, în calitate de martor, să aduc unele precizări: Eugen Negrici nu face un istoric al celor patru decenii de literatură comunistă în țara noastră, care a servit în timp dar și pe felii Puterea; aceasta a dorit mereu același discurs. Dar pe la mijlocul anilor 60, au avut loc unele schimbări și chiar răsturnări radicale, pentru că regimul însuși se schimbă la nivelul suprastructurii. Nu cred că s-au produs unele fisuri, unele cedări, unele deschideri, doar din neglijența „organelor” și cu atât mai puțin dintr-o lasitudine sau lipsă de vigilență a culturnicilor. S-a produs, imediat după moartea lui Stalin, un „dezgheț”, vestit de celebra năvălă a lui Ehrenburg, cântecul de lebedă al unui scriitor uns cu toate alifiile. Schimbările literare de la noi au ilustrat (dar strict ilustrat) schimbările de regim, care și-a îngăduit relaxare, cu efectul mai depărtat: dezicerea de la ce cântaseră trompetiștii săi de

primă oră. Aceștia au fost înlăturați nu printr-un ucaz, nici printr-o acțiune polemică a tinerilor scriitori care „veneau”; au fost lăsați să moară în uitare și fără să li se mai susțină cu forța o cotă artificială. Au fost lăsați să se descurce, fiecare cu inteligența și talentul său. Unii s-au salvat, au dat opere valabile, alții n-au fost în stare de nimic sau au continuat pe aceeași linie.

Regimul nu și-a osândit trecutul, ci și l-a făcut uitat, recuperând în același timp treptat adevăratul trecut al literaturii românești și pe o bună parte din scriitorii contemporani pe care-i socotise ostili sau inutilizabili. (Nu se poate spune că în comunism nu a fost valorificată poezia lui Bacovia, Minulescu și, mai târziu, cea a lui Blaga, Voiculescu sau Vinea). Fenomenul acesta s-a petrecut datorită faptului că regimul a ridicat barierele ideologice artificiale, sau le-a coborât foarte jos; el a renunțat la atmosfera de conflictualism lăuntric, la situația de război, caracteristică primilor săi ani. Pe la mijlocul anilor 60 s-a făcut simțită apariția unei noi generații de comuniști (sau de membri de partid), ba chiar a unei noi burghezii de fabricație recentă, care a considerat vechea literatură agitatorică grav deficientă, a ignorat-o și a disprețuit-o. Regimul se consolidase, avea sentimentul ireversibilității. Așa că, atunci când, după 1971, Ceaușescu a încercat să revină la ideea unei literaturi preponderent propagandistice, acțiunea lui a fost sabotată chiar de aparat, zel manifestând doar epavele vieții literare și câte un oportunist ultra-ambitios. Ceilalți au continuat să scrie așa cum gândeau, mai ales aceia care făcuseră prostia de a se compromite în anii 50, dar se reabilitaseră artisticște (Geo Bogza, E.Jebeleanu, A.E.Baconsky, Dan Deșliu). Tezele ceaușiste și revenirile asupra lor nu au eliminat literatura bună care a continuat să apară și să fie chiar valorificată; între versurile care se tipăreau pe prima pagină a *Scânteii* (iscălite de Virgil Theodorescu, de Violeta Zamfirescu dar și de Ion Brad sau Ion Potopin) și cele din cuprinsul revistelor literare era un adevărat abis.

Dar Eugen Negrici nu și-a propus să scrie istoria unei epoci sau să ofere materiale ilustrative care ar servi la așa ceva. O deducție este, însă, dintre cele mai clare: anacronismul „revenirii” din tezele și acțiunea oficială din timpul lui Ceaușescu se înscrie în tiparul ineptiilor din primii ani ai comunismului. Grozăvia are diferite grade despre care se poate discuta; certitudinea rămâne și e semnificativ că regimul a sucombat sub aceleași falsuri și minciuni pe care le născuse și le întreținuse până-n ultima clipă.

BLOCNOTES

Paginile acestea de notații fulgurante sunt spicuite din multele „Blocnotes“-uri mai vechi și mai noi care mi-au fost totdeauna de trebuință. Din ele, ca din atâtea nuclee succesive, se încheagă acum cartea – amplu desfășurată – O VIAȚĂ DE OM (Așa cum n-ar mai fi fost!).

1 septembrie 1985

„Răul“, prin capacitatea nimicitoare și prin mijloacele ce și numeric îi sunt la îndemână, ar fi înfrânt de mult „Binele“ în chip definitiv, dacă n-ar trebui să lupte pe două fronturi deodată: cu adversarul „legitim“ de departe și cu așa-zișii „aliați“ din preajmă. Iar așa fiind, funcționarea autoreglajului cibernetic universal e uimitoare.

14 aprilie 1987

G.B. Shaw crede că „Viața îi nivelează pe toți oamenii, iar moartea îi scoate în evidență pe cei mari“. Însă nu mai adevărat poate fi că, prea adesea, *viața îi scoate în evidență pe oamenii de nimic, în vreme ce moartea, – pe termenul ei lung considerată... etc.?*

23 ianuarie 1989

M-am decis: îmi cer pensionarea. Iar de nu mi se va admite, – atunci îmi voi da demisia de la Universitate. Cu colegii care diriguiesc acum Catedra și Facultatea văd că mi-e peste puteri să mai respir același aer. Mă sufoc lent.

16 septembrie 1987 (Însemnare găsită pe o foaie răzleață)

Amintiri...

În Franța, acum patru ani și câteva zile... Ședeam pe o bancă de pe peronul gării pariziene „Lyon“, cu geanta alături și cu mult loc gol în dreapta. Era când cu Congresul mondial al lingviștilor și stilisticienilor – de la Aix-en-Provence.

Un francez, grăbit, aferat (poate un contabil, un comis-voiajor etc.), așezându-se, iar după un moment adresându-mi-se:

– *Monsieur, votre sac me gêne!...*

Eu (câtrănit cum eram de nereușita a ceea ce-mi pusesem în gând, acum, că mă văzusem „scăpat“ în Franța):

– *Vous avez besoin d'espace vital... comme les autres... autrefois...*

Iar franțuzul, ridicându-se (coleric):

– *Il faut que se taise, monsieur! Il faut que se taise!...*

Eu îl priveam mutește, cu un zâmbet amuzat-trist.

26 septembrie 1897 (De pe aceeași filă răzleață)

Un om – dacă este suficient de puternic în forul lui lăuntric, având și suficient bun simț – merge repede spre moarte când e ridicat în slăvi, tabuizat; în toate astea, vede o „invitație“ *sui generis*, căreia nu-i poate rezista.

Același om, contestat mereu, înțelege că datorează vieții, celor ce-l contestă, încă mult și multe; de aceea crește în sineși, merge înainte, întinerit cu fiecă nouă contestare.

9 decembrie 1987 (De pe aceeași filă)

Apăsări. Amintiri. La Ispas, în copilărie, când – din cauza paludismului – am leșinat în cimitir, de Ziua Eroilor, când mergeam acolo cu școala. Altă dată, într-o Vinere Mare, am leșinat în biserică (unde mă tot ducea mama). Și tot așa când, la vie, am văzut Moartea deasupra pătului din nuc, unde stăteam pe post de „paznic“...

... Incredibil, cât de mult se vorbea de moarte – la noi în sat. Sau numai în familie, părinții mei fiind deja bătrâni când eu nu aveam mai mult de 8-9 ani?

24 iulie 1989, ora 19,20, când – pe gânduri – ascultam ce se zicea la „radio-jurnal“ și, deodată, mi-am amintit:

... În vara lui 1971, abia întors din Franța, pe

malul lacului Fundata, într-un magnific apus de soare, cum numai în Bărăgan mai vezi (pe când ceilalți benchetuiu la socru-meu); întins pe mal, – **atunci** am simțit cu toată ființa ce înseamnă pentru români **dăinuirea**.

22 iulie 1991

Vorbele diluează faptele...

30 martie 1992

Iar mi se răsuște gândul înapoi...

... În mai 1990, când – întâia și a doua oară – vorbind din balconul Universității, miile de tineri de jos au scandat: „Ăsta, da!, Golan!“

... Și cu, recitându-le din Eminescu, iar pe urmă conchizând că „noi“ suntem „pe firul apei“, în vreme ce lepădăturile lui '89 pe unde apa bălțește...

... Și gândind, și mărturisindu-le că „destule laude, ca și injurii“ am primit în viață, dar asemenea laudă curată – „Ăsta, da!, Golan!“ – nu am primit.

16 noiembrie 1992

Va fi fiind „sufletul“ o – temporar asociată „materiei“ – **antimaterie?**

4 decembrie 1992

În **Elogiul satului românesc**, pe care îl recitesc în vederea unui curs la Universitatea Hyperion, dau de afirmația că, „optic, fiecare om se plasează pe sine (...) în centrul lumii“.

Eu nu știu să mă fi plasat vreodată astfel – „optic“ sau oricum altminteri. Totdeauna am avut senzația de a fi situat undeva pe la margini. Și-mi convenea.

6 decembrie 1992

Am gândit adeseori că „vorbele diluează faptele“. Iar acum mă întreb: oare **poezia nu e „vorbă-faptă“?**

3 ianuarie 1993

Definitivând, ieri, comentariile la poemul eminescian al „nemărginilor“, firește că a trebuit să mă gândesc la raporturile **om-Divinitate**.

Și iată cu ce... „apoftegmă“ m-am trezit la un moment dat, în crucea nopții: „Oamenii sunt un duplicat inutil al Divinității.“

25 ianuarie 1993

...Atunci, în anii dintâi ai ipotezelor de „evadare“, când le ziceam alor mei că mă duc să mă fac „frate“ ori la Mănăstirea Țigănești (unde un unchi de al meu era stareț), ori la vestita Hârjauca, ori la Hârbovăț.

Mereu, încă de pe atunci (nouă-zece ani), tânjeam după **altceva**, după **altundeva**... După „cai verzi...“!

9 martie 1993

De când mă știu, în virtutea unui anume fel de a fi și a corespunzătoarelor iluzii (până la vârsta asta rămase intacte, incorrigibile), nu am cerut niciodată nimic de la nimeni. Invariabil, am așteptat să mi se dea ceea ce știam că mi cuvine, după merit („merite“ verificate și răsverificate de mine însumi, nu închipuite). Deci nu „cadouri“ am așteptat, nu milostenie. N-aș fi acceptat nimic prin demerit, prin datul din coate, prin mișelia loviturilor sub centură, prin șantaj, ori în altul din soiurile acestea. Și nici – mai ales – prin milogeală.

Ce și cum mi s-a dat (în viața socială, în cea intimă) am tot văzut – până în clipa de față... Regrete că n-a fost altfel? Dacă ar fi s-o iau acum de la început, tot în felul arătat m-aș comporta.

P.S. Citesc **Evenimentul zilei** de ieri și – ciudat, dar nu prea! – îmi dau seama, ca de atâtea ori, că și

cei mai „democrați“ oameni de la noi judecă neajunsurile momentului de față prin prisma a ce părea „ideal“ în utopia marxistă. De aici, probabil, până și la cei mai lucizi delimitatori de marxism, obsesia a ceea ce ar fi – dragă Doamne! – „a treia cale“. Adică o nouă **utopie?**

15 martie 1993

Mă uit din când în când la ce zic despre **credință** și **religie** cei de la emisiunea tatulicească și-mi amintesc brusc un schimb de vorbe cu o studentă, în zilele de Paște ale anului trecut:

– Domnule profesor, dvs. vă rugați?“

– Da! Mă rog Spiritului Universului.“

26 aprilie 1993

Sentimentalismul erotic și copulația ce e practicată îndeobște abia de ating suprafața conștiinței, mănjind-o ici-colo, în trecere. Dragostea adevărată e furtuna regeneratoare ce coboară în inconștient, răscolindu-l din adâncuri, ferindu-l de ieșire și băhlire, ridicându-i apele la suprafața „eului“ ca pe tot atâtea revelații de sine și de esența umanității.

Întrebarea e: câți știu și pot să accedă la astfel de tensiuni ale trăirii?

*

De altminteri, inconștientul poate fi răvășit în întregul lui de orice situație-limită (cum mi s-a întâmplat mie cu rușii, când erau gata-gata să mă îndrepte spre Siberia – și am scăpat printr-un act „curaj“ care mi-am dat seama că numai în inconștient îmi venise). Asemenea situații-limită produc uneori ceea ce se cheamă „schimbarea la față“; numai că-s de tot rare în viața oamenilor. Dintre ele, cea cu oarecare probabilitate de a surveni în viața cuiva e, totuși, dragostea. Cea adevărată.

1 mai 1993

Pe planul rațiunii, „adevărurile“, chiar venind din partea unui adversar, dușman înveterat etc., le poți admite ca valabile, – fie și dacă nu le împărtășești; pe planul afectelor, „adevăruri“ fără **reciprocitatea** emițător-receptor, în toate privințele, nu există.

În primul caz – **simetriei** logico-intelective; în cazul al doilea, **disimetriei**, antinomii înverșunate, acționând orb și implacabil.

2 mai 1993

De ce în târziul acestei nopți, după atâtea ani, m-am apucat să recitesc **Tonio Kröger**? Poate spre a retrăi și analiza mai lucid ca odinioară ce fel de identitate de destin îmi descoperisem fulgerător cu știutul personaj. Și, desigur, spre a nu mă mai plânga de pustiul din suflet, de singurătatea de acum, care-i cea dintotdeauna. Ar fi și rușine să mă lamentez, de vreme ce atunci, în copilărie, în adolescență, întâmpinam cu multă semeție stările acestea.

20 mai 1993

Primul „elev“ pe care voise să și-l aibă Noica după ce auzise (poate de la Mircea Scarlat) cum mă

nicolae coande

Generației. Dies irae

Am răs cât am putut de ierarhii de înaintași ni s-a rupt de strămoși de pretenția lor de inaugurali de aerul lor de cărturari abia ieșiți din peșteri și corturi de look-ul lor de lideri locali pentru care nici nu conta restul lumii doar țărișoara doar chirilica noastră popească doar heliazii noștri redundanți atât de tipici poporeni clamoroși. Am răs – ei, și? Ei aveau ceva pentru care noi ne-am da și viața. Ei aveau quietudinea – e puțin lucru? Ei zâmbeau precum altădată catharii în fața învierii. Ei aveau pleroma la vedere ca vechii masoreți. Ei nu glumeau cu viața – ca noi! Mi-e teamă că n-o să înțelegem niciodată de ce am trăit. Noi avem ceva de exilați în păduri unde-și râde dracul în barbă noi avem un continent scufundat în creierul nostru bolnav am auzit noi ceva dar nu credem vom primi un comunicat așa e prețul și-l plătim nu zicem nici păs. L-am făcut pe Dumnezeu impresarul nostru agentul nostru electoral bem cot la cot cu îngerii lui scui-păm ce iubim cel mai mult de frică nu mărturisim ce ne doare și poeziile noastre umblă la skeme sunt tehnocyborgi nenorociți ne -aruncă de colo-colo un deștept de analist și nu zicem nici păs. Îi zicem ananké așa ne-a făcut mama așa ne-a lăsat Dumnezeu n-a fost să fie ne-a făcut soarta tocmai aici la dracu-n praznic la dracu de cărți. Ne este rușine cu ăia rudimentarij – cu ce a scris, bă. Cristos? Zapa el decoda vorbea în dodii ca noi făcea blitzkrieg pe teste dădea note la fraieri puncta decisiv în prelungiri? făcea bisericuțe premia obediența dădea caftan delatorilor? Suntem maimuțe umilite zaruri măsluite aruncate de scapeți într-o gaură de unde nici dracu nu

ne mai scoate.

Cândva o să cadă și peste noi o lespede cândva vom cânta și noi în târgul pătimirilor noastre cândva vom relua împreună câți vom mai fi cândva unul singur va da un ton anemic cândva o zi va fi ziua revelațiilor noastre o Doamne lasă-ne să cântăm dies irae lasă-ne să ne săturăm de amărăciune lasă-ne pentru o ultimă oară tu care ne-ai lăsat când am vrut. cândva vom scrie ca unul poemul generației noastre (o mie de ani pace!) cândva spaimele noastre vor fi evanghelia celor care mai speră pentru că noi am avut curajul am avut nepăsarea pentru că noi am spus ridicoli caști: **suntem mai puțin decât un zero suntem un împrumut** ca apoi să luăm de la cap totul nimic

N-am rămas cu nimic – nici măcar cu ceea ce am iubit după atâta zgomot tăcerea jaloanele precare ale continuității ne vom reîntâlni-n această viață pentru a ne spune un fals adio ne vom revedea pentru nimic așa că pentru o fotografie de grup? vom spune ceva ce nu ne-ntrebă nimeni nu interesează pe nimeni sau totul se va petrece pe hârtie vom duce totul cu noi în mormântul de hârtie? Vom vedea – chiar așa – un gol căscându-se în inima lumii?

Lumii ăștea – nimic nou – îi lipsește o inimă. Un creier devastat de propoziții inutile a avut da cu prisosință de filozofi n-a dus lipsă (era să zic de poeți mai bine tac) și acum că mergem 'nainte cu vânt din pupa sub hamadiadele neantului ce s-a ales de-nordarea noastră? Trăim din resturi din fragmente suntem fragmente schije nemerite ale unui bang de care azi râdem în târg (la ce bun atunci cărțile, înțeleptilor?) suntem petice zdrențe ale norcubeului acela care-a vorbit vorbit și noi cu resturi de limbă ne zvârcolim ca șarpele-n drum bucăți-bucățele jumătăți-de-oameni-pe-jumătăți-de-texte-călare nu bocesc – dar lumii ăștea îi lipsește o inimă

În anotimpul rusesc al regretelor când votc agonizează în mahalaua cărnii și din iubov te poți aprinde ca feștila în anotimpul rumânilor cu mintea la păscut brăbenci când zoon plânge cu lacrimi rotunde când nimenea și nimic nu se compară cu mușcătura d femeie

În necumpătata lumină a soarelui în mormântul de hârtie intenția mea era să dau morții un cec în alb aici în inima târgului (întreb) are poporul meu vreo moderație are generația mea sângele mileniului care vine? Nu bocesc nu se lamentează rumâni cei orbi cei surzi cei care trăiesc suspect pe lumea ast vorbind cu ei într-adevăr nu vorbeam se auzea polifonic în pielița de piersică din urechea dorinței vorbeau de imponderabile metafizica proștilor subți erecți agitau un paracetol invizibil ceva voluntar un amendament la masculinită cui pregătiți voi falimentul cui groapa cine spune că suntem nemuritori cu ce scop – roșu să fie spiritul după un început negru?

N-a făcut floare bărbăția mea nici măcar cât face vinul în mai am scris în plin bălci poemele izolării – ăsta de cap c afiș asta de artă fără acoperiș deasupra capului sub cerul liber al Bursei de sclavi – a fost o idee după câteva clănțănături în gol – prindeam muște – voi sfârși prin a spune **n-am înțeles nimic în această viață** pândit de nenoroc bătut de soartă și n-a fost drept și omenește să fie-așa? voi sfârși prin a spune de pe grămada mea de băleg până și tu Doamne

până acolo unde un umăr de femeie mi-ajungea lâng inimă până acolo ai mers cu înțelegerea? În absența mândriei o simplitate fără seamăn bănu pe la corturi prin cărciumi de țară gloria mea lipește afișe gloria ta le dă jos mâna mea în plin bălci scrie epitaful generației me mâna ta îl dă jos. N-am înțeles nimic 'n-această viață. Am prins muș Asta da artă.

marcel lucaciu

Democrație

un bălbăit dă lecții de dicție în hala plină cu surdo-muți
Lacrimi pe cer
înlănțuit pe taraba democrației un prometeu al iubirii mângâie vulturi sfâșie sentimente e veștedă lumina grăbită vine îndoiala vântul vântură lacrimi pe cer
Autoportret
peste valul de vremuri și prețuri prospere

sunt frunză de cuc în amurg sângerând când fulgerul vână noaptea uitării dezmiardă
Scrisori către Isolda (XXXI)
meru mă mint că mai exiști înourata mea iubire suieră vântul alb galbene trec corăbii de frunze plouă cu strigătul tău peste noapte
Scrisori către Isolda (XXXII)
ninge fără mine sunt peste tot doar manechine colindă strigătul tăcerii

pietrele plâng albe în albia neseacă iubit te-aștept la sărbătoarea uitărilor ilegale
Planeta de hârtie
între oglinzi mioape privirea ta înnoptează speranțe ard zadarnic în ploaia mincinoasă trăiesc la capătul planetei de hârtie nu știu nimic despre limba păsărilor
De iarnă
ca lumânări aprinse de primăveri preaniși iubita mea îmbătrânesc și brazil

De primăvară

când zorile se-ntorc la minc-n suflet e tot noapte și băntuie singurătatea albă
învie-azi-orașul... sub ploaia de cenușă la geam ascult un mugur de cireș plesnind a primăvară
Înserare
cad ploi bolnave peste verdele crud aș vrea iubirea să mă întâlnească la capătul amintirii în jurul meu doar fețe proletare speranțe ca nouri de fum cenușii pe străzile orașului plutește înserarea mieilor

„ABORDĂRI”

de CLAUDIA ENE

În limbajul politic, ca în orice limbaj specializat, s-a manifestat întotdeauna o tendință firească spre stereotip, o preferință pentru sintagmele fixe și pentru folosirea specială și repetată a anumitor cuvinte ale limbii comune. Un exemplu în acest sens este substantivul **abordare**, derivat de la verbul **a aborda**. Acesta din urmă se utiliza înainte de '89 mai ales cu sensul „a începe studiarea unei probleme, a trata o problemă, a începe o discuție”, chiar dacă sensul de bază al verbului, cu referire la nave, era și este „a acosta la țarm”. După 1989, **a aborda** devine unul dintre cuvintele preferate în discursul politic, folosit mai ales în sintagme precum **a aborda o problemă, un subiect** etc. Mai interesantă este evoluția semantică a substantivului **abordare**, care poate apărea în diferite contexte, cu sau fără determinare, păstrându-și sensul cel mai frecvent sau devenind oarecum sinonim cu „punct de vedere” sau „mod de a vedea lucrurile”, ca în exemplul următor: „Nu avem aceleași abordări cu C.V. Tudor” (Vreimea, nr. 839, 2 febr. 1996, 3). În alte situații, sensul cuvântului în discuție este mai puțin clar, ca și contextul în care apare: „În abordările practice, concrete, de rezolvare a unor probleme politice și sociale, programele diferă (...) În ce privește problemele fundamentale ale viitorului, ambele partide își propun aceleași idealuri socialiste, în moduri de abordare specifice” (ibid., 1). În primul enunț, „abordările practice, concrete, de rezolvare a unor probleme politice și sociale”, infinitivul lung **abordare** apare fără o comlinire care să precizeze obiectul abordării și nu mai este sinonim nici cu punct de vedere sau mod de a vedea lucrurile, din cauza determinărilor „practic” și „concret”. Tot aceste determinări fac să se înțeleagă că **abordare** devine aici echivalent cu „acțiune”, „mod de a acționa”. La fel și în cel de-al doilea context, „ambele partide își propun aceleași idealuri socialiste, în moduri de abordare specifice”, din cauza folosirii unor cuvinte prea vagi, nu este prea clar dacă vorbitorul extinde pur și simplu posibilitățile de combinare ale cuvântului analizat, punându-l în compania substantivului „idealuri”, sau îi conferă lui **abordare** tot sensul de „mod de a acționa”. În mod evident, însă, cuvântul în discuție tinde să apară în construcții stereotipe, iar preferința pentru el se datorează probabil compatibilității sale cu substantive abstracte și mai ales capacității sale de a exprima sensuri generale și adaptabile în funcție de context. Utilitatea lui „politică”, la fel cu a oricărui cuvânt cu un sens general, stă în aceea că îl ajută pe vorbitor să rămână în sfera indeterminantului și a nenumitului.

ar ilustrat cu reproduceri ale unor lucrări de Marilena Murariu, expuse recent la Galeria „Orizont”

despre..

TARDĂRI CURAJOASE

de AL. CISTELECAN

puțină lume, dintre cei ce se iluzionează cu versul, mai riscă azi atâta sinceritate ca orădeanul Gavril. De bine, de rău, chiar dacă-i vorba de o pilită iremediabil retardată, lacrimale e, un efort de **aggiornare** retorică tot ace, măcar sub forma unui bruiaj de prestigiu imitației, al sincronizării, o umbrelă a maculaturii lirice, cam jumătate din poezii români de însă și pe Gavril Cornuțiu, ale cărui **ri pentru focul scurtelor popasuri** gito, Oradea, 1995) mizează pe o consecvență între sensibilitate și amândouă ducând spre vârsta totalei a conceptului poetic la români. nu încape vorbă, un delicat din revoluate, notând în album prețiozități e de nostalgie, cu o peniță mult mai decât s-ar cuveni: „Petalele./ se ca gândurile./ În cupa dorului./ ca în u rămas mustind visele” (Visele). sintaxă diafană, dominantă dar nu ă, e îngânată într-un imn al creațiunii latilizează în propria-i gingășie, chiar etul îi mai pune și câte-o proptea din meditativ: „Din durere/ în durare./ ure/ la îndurare./ Și de la îndurare ntru toate câte sunt./ Lună, soare/ și e/ doar o boare/ și oftare./ Mic și Roata). Firește că poetul își dă ă brânci în chiar lirica reflexivă, tând pe vechi teme și în cadente „Pe drumuri verzi, aceleași bucurii se ăritul culege-le, apusul risipește-le./

Soarele, roșu, aprins ori palid, același rotindu-se./ Parada generațiilor, în coloane mai lungi ca veacurile./ Popoare de naivi, în vremi îngâmfate ori obidite./ confundând punțile, înrobindu-li-se./ aceleași dimineți respiră, aceleași cărări frământă./ De mii de ani aceleași așteptări./ din întunerjic intrând, ieșind./ zgomotoase pretenții, credințe născând./ Trezit de urale, pieptul mulțimii/ respiră îmbăcseala, asudând nevolnicia./ Grumaz după grumaz și limbă după limbă./ fruntea pierzând-o, mintea târâște-o” etc. (Toate). De regulă, însă, când poetul își învolutează pulsul imperceptibil al sensibilității, punându-l să galopeze, efectele sunt drastice: „Credeam, doream, iubeam, vroiam./ durerea înfrângerii învățam./ cu amarul fericirii voioasa clipă o îmbătam” etc. Nici chinul viziunii naturiste nu e mai mic, mai cu seamă atunci când Gavril Cornuțiu atacă arpegiul major: „E atâta grandoare în cerul senin/ și-n liniștea câmpului toamna târziu, încât firavul fir de grâu ce răsare/ pare a crește, în piatră, pentru vecie./ Se aude coaja semințelor plesnind./ sub pământ, glas viitoarelor frunze foșnind./ Pe toate câte-au fost, le-a adunat./ ca pe niște clipe arse, le-am împachetat” etc. (Brumărel)

Când e lăsat la îndemâna delicateții, poemul se stinge de inaniție, când e împins la reflexivitate, e strivit de greutatea temei, când se învâpăiază, nu mai are aer, iar când tinde la acorduri majore – nu-l ține vocea. Nu știu pe unde s-ar putea apropia Gavril Cornuțiu de poezie.

«DOAMNE, IARTĂ-I PE ROMÂNI»...?

– patafizica amorului –

de DAN-SILVIU BOERESCU

...Și fiindcă toate acestea trebuiau să poarte un nume, li s-a spus – deloc simplu, ba chiar complicat de rostit – **Patapievici**. Kierkegaard care ne lipsea sau Cioran pe care l-am ratat (de nu ne-o fi ratat el pe noi, cinic). „Bolnav de România“ asemenea unui canceros, el își administrează porția de eseu ca pe morfină, refuzând – în același timp – citostaticile. La ce bun încremenirea în proiectul van al r(rr)omânismului când, oricum, tot nu se schimbă nimic? La ce bun contestarea acestui proiect de pe reduta sublimă a „marginalului creator“, a elitistului luminat? Lumea se îmbulzește la lansările Patapievici, cartea sa cea mai recentă – **Politica**, Ed. Humanitas, 1996 – se vinde în 15.000 de exemplare la prețul de 9.900 lei, o tânără femeie îmi declară că ar merge până la capătul lumii pentru el („I-așa de dulce!“), Liiceanu vede în el „spiritul lucid al contemporaneității“, într-o conversație particulară încă tânărul gânditor (n. 1957) declară că „toate astea fac parte din destinul meu“ – **matricea „ignară“ a românismului rămâne neschimbată**, ba chiar cu atât mai mult inatacabilă. Mă tem de clipa în care – în numele necesarei reforme a sufletului românesc – H.R. Patapievici va fi împins în politică și proclamat un simbol al purității, pe care, desigur, o încarnează genuin, dar pe care n-o va putea impune nimănui, nici măcar sponsorilor săi ideologici și electorali. Fie ca premoniția mea să se dovedească o stupizenie!

1. FOTOGRAFIE DE GRUP CU PATAPIEVICI. Am crezut mult timp că patafizica este o invenție foarte a lui Luca Pițu, aprigul magistrul din Cajvana, repede vărsătorul de inseminării intertextuale. Filosoful (fizicii) iscată frumuseți și prețuri noi, renăscând vocabula jucăușă din juxtapunerea dramatică a propriului nume cu meta-fizica națională. Deci, i s-a pus **pata** pe **pata-fizică**, înobilând bășcălia și convertind-o în batjocură fecundă. Fecundă, totuși, în purul plan meta-textual, nicidecum în cel al pragmaticei sociale. Pare-se că, după „două mii de ani de somn ușor“ (Florin Dumitrescu – **Țara te vrea prost**). Dumnezeu și-a luat o pauză și ne-a abandonat – castrându-ne idealurile vremelnice revivificate în decembrie '89 – în voia micșională a „genitaliilor puterii“. Scatologie, tu, dureros de liber asumată! Ion Ilici Iliescu – părinte tragic al obedientului neam fesenan, care, după ce îi tragi un șut în fund, îți oferă – zâmbind consensual – și buca ailaltă. Pe durata acestui time-out divin ce durează de aproape șapte anișori (vacii slabe și nebune), sufletul românesc rămâne același, „atroce“. El, unduind adaptativ în cotidianul promiscuu, „face răul cu o indiferență morală stupefiantă, și, în urma actului, nu are remușcări, ci numai resentimente“. Sofiștii, abuzând eticului de pe poziția esteticului (adio, cratimă, și n-am cuvinte!) „aspiră să înregimenteze într-o formă de adulare față de care disprețul să nu fie inevitabil“, însă – **kakaia deviația?** – „chiar și într-o poiană de narcise, un

căcat miroase tot ca un căcat“. Dixit!... Iară noi, noi – epic goii? Simțiri reci, harfe străine, ne desumflăm tot mai mult, așteptând ca – al nostru, dintre noi, pentru noi – să răsară un Patapievici, acest rege-al cugetării, pururi lucid, infelice.

2. EVAZIONISM BIOGRAFIC. „Pe lume, nu-s mai multe Români!“...!?! Există o Românie a ca-și-indefinibilei frumuseți feminine, (o cunoștință afirmă că „românele-s toate niște **mături**, care nu știu să se îngrijească, singurele care au cât de cât distincție evitând lațele și tăindu-și părul foarte scurt“, una a defulării mitomane pe filieră fotbalistică (drog, hipnoză națională teribil de eficientă – vezi meciul de calificare cu Danemarca din toamna lui '89, care – câștigat – era gata-gata să întârzie în euforia generală perestroika non-ceaușistă, deja triumfătoare în cel mai catifelat mod cu puțință în toate țările „vecine și pretine“) și o alta a triadei exemplare care ne-a menținut veacuri de-a rândul în Divizia B a Evropii: beție-bulimie-bulăneală. (Cât despre ultimul termen, ce să mai spui despre un neam în a cărui limbă, la cel mai intim nivel argotic, imaginea dorinței erotice s-a identificat masochist cu instrumentul represivii polițienești? Tandreeța risipită **limbistic** în jurul „bulanului“ a știut să se întoarcă înmii împotriva noastră și pe 16-21 decembrie, și pe 29 ianuarie, și pe 24 aprilie, și pe 13-15 iunie – anii nici că mai contează.)

3. ALSO SPRACHE PATAPIEVICI: „Excelență! (...) Acestui fond de neputincioasă și sufocată indignare i se adaugă sentimentul, din ce în ce mai accentuat în ultimul timp, că mi-am irosit viața. Am devenit brusc conștient de dimensiunea unui eșec pe care mă obișnuisem să-l consider venial. Dar nu! – carnea mea nu este susținută de scheletul unui om, ci de carcasa unei epave. Mă descopăr contaminat de lichenii algoși și de crustaceele parazite ale unei bogate flore și faune de invazie, care mi-au segmentat deja și compromis autonomia mișcărilor, libertatea, seninătatea imprecăției. Nu mai știu dacă nu cumva Dumnezeu îi urăște și pe păcătoși, nu numai păcatul. În orice caz,

necurăția mea este probată de acest sentiment: când vorbesc simt cum îmi înmoi limba în sângele aproapei. O probă este ce vă scriu: dezamăgirea mă îmbolnăvește atât de neîncredere și denigrare“. Astfel i se adresa, pe 6 martie 1990 – la 45 de ani de la înscăunarea guvernului Petru Groza (începutul sfârșitului!), tânărul eseist emblematicului viitor „ambasador al golanilor“ la Paris. Deocamdată. Al. Paleologu era doar plenipotențiarul lui Roman & Iliescu. Și nici nu recunoscuse public – printre singurii – colaborarea cu Sistemul. (Celălalt cuvânt, tot cu „S“, nu-i decât sinecdota sa **pars pro toto** și nu cred că, rostindu-l la nesfârșit, îl vom putea vreodată exorciza.) Patapievici-Paleologu: sinestezie sau oximoron?

4. EVAZIONISM BIOGRAFIC (II). Între **anamneza neșansei istorice** și cea a **eșecului modernizării**, vai, câtă isterie/istorie de recuperat sinusoidal (vale-deal) și paronimic (Bulă)! Bă fraților, mai sunteți pe-aici? Iar mi se pune **pata** pe voi (și pe mine, implicit), de nu vă albește nici unul din detergenții și fantasticii înălbitori de care aveți parte pe toate canalele mediatice. Voi sunteți urmașii grotei? Aud? Nu de lașitatea voastră mă tem, ci de eternitatea ei. Care s-a născut la sat. La sezătorile străbunilor. Adicătelea, chestia asta cu eternitatea nu-i decât o vorbă de clacă. Noi ne mândrim însă cu ea, cum ne mândrim și cu privilegiul de a ne fi creștinat înaintea chiar a Creștinismului: brad, brânză, barză, besearică. Āsta-i destinul nostru – facem ce facem și tot la/ în B ajungem! Cu teleguța patriotismului, tângădăm-tângădăm (iar clopoțelii!...), de la '48 și '68 înceace (când ne înrolarăm cu toții sub flamura roșie, roșie de sângele ce-l vom fi vărsat pentru țară, să-necăm râurile noastre de adâncă simțire națională diviziile de tancuri rusești care pândeau la fruntarii). Zică, păi zică, dom'le, cineva că românul nu-i om dintr-o bucată, apărător al onoarei sale de familist/naționalist! (**De ce îmi displăce naționalismul nostru:** „1. Pentru că adorarea bigotă a unui patriotism de operetă este o formă de slăbiciune; 2. Pentru că puțin îi pasă de demnitatea ființei mele individuale și prezente; 3. Deoarece este incapabil să susțină interesele concrete ale României în contextul politic imediat.“)

5. A FOST ODATĂ-N EURASIA/ ONCE UPON A TIME IN ROMANIA SAU CAPUL CEL PLECAT SABIA NU-L TAIE: ÎL GÂDILĂ, BA-L ȘI CAUTĂ DE MĂTREAȚĂ PĂDUCHI. ...„Pe Mihai-Vodă ucis nu l-au înmormântat românii, ci câțiva soldați sârbi. Brâncoveanu a fost ucis datorită intrigilor nemiloase și iresponsabile ale propriei sale familii. Radu Greceanu comenta că așa plătesc românii românilor, prin tăierea capului și stărpirea familiei. Pandurii nu s-au opus arestării lui Tudor. Deși și-ar fi putut salva conducătorul, nu au făcut-o pentru că le interzisese cu o seară înainte să jefuiască... Tipice pentru relațiile lui Ștefan cu românii de peste Milcov sunt ingerința armată și jalul. Când relatează faptul că Ștefan a ordonat oștirii sale să prade trei zile după plac Țara Românească, Ureche nu pare să simtă incongruența patriotică a situației: dimpotrivă, poate fi lesne perceput tonul admirativ și justițiar“. Patapievici n-a prea existat. A existat numai o țară frumoasă la o margine de mare unde valurile fac noduri albe ca o barbă nepieptănată de crai. Seara, la lumina vioaie și glumeață a focului de tabără, pionierul muntean cu radulianul moldovean și cu cel ungurean (**szeretlek!**) șaguiuau **politice**. Și ții-era mai mare dragul să-i asculte și să-i privești – trei roze smolite, aruncându-și când și când câte-un „Be pe-a mă-tii!“ haios –, de nu te-ai mai fi săturat în vecii vecilor. Amin. (**Iubirea s-a născut în cărți.**)

UN MESAJ PENTRU OAMENII VIITORULUI

de ION POP

În ziua la vârsta de 43 de ani, când s-a hotărât să-și ia viața (era ziua de 5 aprilie 1946, la Paris), Ilarie Voronca reușise să scrie printre personalitățile cele mai originale ale literaturii românești și ale celei franceze. Debutul ca poet a avut loc în anul 1923, cu volumul *Restriști* (1923), de inspirație bavovian, fusese repede depășit de talentul său juvenil, de o particulară originalitate, în mișcarea românească de avangardă, atunci la primele coagulări în jurul revistei *Contemporanul* a lui Ion Vinea și Marcel Iancu. Cu versuri în paginile acesteia (după ce își publicase primele poeme în *Sburătorul* lui E. Lovinescu), tânărul de 20 de ani urma să se simtă în largul său la mai micile „filiale” activiste ale *Contemporanului*, precum *Știința* (număr unic, octombrie 1924, pe care îl publică alături de Ștefan Roll și pictorul Victor Brauner), *Punct* (1924-1925) și *Integral* (1925-1926). Sunt spațiile în care publică manifeste, eseuri programatice, eseistice, multe poeme de inspirație la „pulsul epocii”, adică la civilizația modernă, la spectacolul metropolelor și la energiile noi ce le mobilizau; scrie versuri ce voiau să ilustreze fidel *Manifestul către tinerime* lansat de Ion Vinea în mai 1924, adică „minunea cuvântului nou și plin de energie”, expresia plastică, stricată și rapidă a „viziunii Morse”: o poezie de viziune cosmică a lumii în mișcare, concentrată în pragul expresiei ermetice, cu economie de mijloc, cu belșug de imagini asociind insolite

elemente cât mai îndepărtate între ele, extrase, multe, din regnul mecanic, și de stilizări geometrice. **Invitație la bal**, cărticica liliputană apărută în 1931 însă cuprinzând poeme din anii 1924-25, sugera chiar din titlul ei natura spectaculară a acestei viziuni, atmosfera sărbătorească a universului construit de poet. În acei ani, Voronca devenea și unul dintre teoreticienii cei mai pasionați ai „poeziei noi”, în căutarea unei noi „gramatici” lirice articulate pe baza programelor avangardiste europene ale epocii și deschizând căi fertile de transformare a limbajului și de modernizare a imaginarului poetic. Plachetele de versuri *Colomba* (1927) și mai ales *Ulise* (1928) – una din cărțile importante din biblioteca de poezie românească a secolului nostru, – descopereau un creator îndrăzneț, cu o imaginație exuberantă, având o adevărată voluptate a rostirii și „un simț al plasticei cuvântului excelent” – cum scria G. Călinescu în *Istoria sa*; panorama simultaneistă a orașului modern dar și suita de „odă elementare” – precum celebrele secvențe ale *ceaiului* sau *cartofului* ca simbol al vitalității primare a lumii –, patosul whitmanian, pe alocuri, al versului amplu desfășurat, euforia naturistă dar și neliniștea existențială a omului în căutare nesigură de sine definesc un profil poetic dintre cele mai vii. Numit expresiv de E. Lovinescu „miliardarul de imagini”, Ilarie Voronca a scris în această perioadă o operă originală – ilustrată și de volume ca *Brățera nopților* și *Plante și animale* (1929,

acesta ilustrat de Brâncuși), *Zodiac* (1930), *Incantații* (1931), *Peter Schlemihl* (1932), *Patmos* (1933): expresie a unei „sinteze moderne” între diversele orientări avangardiste europene, de la constructivism la suprarealism, în forme mai echilibrate totuși, ce nu exclud (ca în *Incantații*) întrecerea către o anumită disciplină prozodică clasică. Ultima carte de poeme tipărită în România de Voronca – *Patmos*, din 1933 – , asociind elemente expresioniste și suprarealiste –, anunță însă și o simplificare în sens pozitiv a expresiei, care devine mai directă și mai limpede, fără a ceda însă din tensiunea subiacentă. Colaboratorul revistei de avangardă *unu* (între 1928-1931) rămâne și un spirit deschis reflecției asupra condiției poetului și a poeziei, în eseurile-poeme în proză – tot atâtea confesiuni patetice – adunate în volumele *A doua lumină* (1930) și *Act de prezență* (1932). Cel ce declarase în 1928 că „dintre toate NAȚIUNILE alege IMAGINAȚIUNEA se dovedește a fi încă o dată un creator dăruit până la identificare poeziei, în scrierea căreia vede un adevărat ritual sacru: „Luați, mâncați, aceste este trupul și sângele nostru, poemul”... Poet de expresie franceză după 1933, când se stabilește în capitala Franței, Voronca își face un program din prevestirea încrezătoare a unui timp al fraternității și comunității umane. Discursul său liric la fel de angajat ca înainte capătă accente și mai patetice, proiectând o lume ce stă sub semnul luminii universale, a sărbătorii și plenitudinii. *Permis de ședere* (1935), *Bucuria e pentru om* (1936), *Poezia de toate zilele* (1936), *Prietenia lucrurilor* (1937), *Frumusețea acestei lumi* (1939) și altele – versuri și poeme în proză –, sunt mărturia acestei noi vârste lirice, apreciate printre cele mai autentice din poezia franceză a momentului, de către un critic de prestigiu lui Marcel Raymond.

Poetul care visa o vreme când „toți oamenii și gândurile lor, bucuriile lor vor fi ca vasele comunicante” a fost totuși o ființă profund neliniștită, cu o acută conștiință a fragilității și precarității, oscilând între entuziasmul cel mai generos și angoasa existențială cea mai tulburătoare. Paginile confesive ultime – apărute postum – din *Mic manual de ferire perfectă* și versurile puse sub titlul *Contra-singurătate* (de asemenea postume) nu i-au putut descuraja dramatica decizie finală de acum cincizeci de ani. Lectura inspiratelor sale pagini românești (aflate acum la îndemâna publicului nostru în ediția ca și completă tipărită în trei volume de editura Minerva – ultimul ieșit chiar în preajma acestui moment comemorativ) confirmă vitalitatea unei opere care, dincolo de anumite inegalități inerente, continuă să ne vorbească despre un profund angajament uman și poetic. În Franța, cărțile sale au început de asemenea să fie repute, reparate, în circulație, în ediții noi. Din ele începe să se audă iarăși mesajul nobil al poetului, concentrat într-o strofă ca aceasta, din volumul *Poezia de toate zilele*: „Către voi, oameni ai viitorului/ Se-ndreaptă gândul meu/ Și vreau să exclamați: «Era dintre-ai noștri»/ Când veți citi poemele mele”.

SATURNIA OMULUI

de DOINA TUDOROVICI

De mult nu mai este un secret pentru nimeni (dacă mai demult o fi fost!) faptul că o cronică literară, la o carte bună, rea, se scrie nu pentru că ar fi cartea bună sau rea, nici pentru că lumea ar tremura de plăcere citind ceva despre o carte, sau ar arde de nerăbdare să afle cum mai gândesc criticii, pentru că sărmanii autori de poezie se întâmplă să mai aibă uneori printre ei confracți și prieteni. Dacă e sau rău că se întâmplă așa nu știm. Ce știm este că, dacă n-ar exista, nu s-ar fi creat în zilele noastre o „complicitate”, nimeni n-ar mai ști ce gândesc criticii. Și nu numai ce gândesc ei, ci nici despre ce. Mai exista nici cartea, fiindcă, deși ea există, nimeni n-ar mai vedea-o. Mă refer la cartea de poezie, se vede. Mai ales la aceea de debut. Subvenții, prețuri mici, tiraje mici, difuzare aproape inexistentă. Cum ajungă din Iași în București un volum de poezie altfel decât prin bunăvoința unui prieten? Cum să te poți ocupa asupra unui volum dacă nu-ți sugerează un prieten că respectivul volum ar merita luat în seamă?!... Însă că norocul mai surâde uneori și cronicarului.

Așadar cartea de versuri *Saturnia*, al autoarei ieșene Livia Cotorcea, apărută la editura Cronica în 1995, trece distanțele și ajunge la noi. „Ce lung e drumul” o mărturisește chiar autoarea în primul poem din volum, *Argonautică*. Am spus-o și noi mai prozaic. Deci „Ce lung e drumul!/ Tot numai absențe”. Autoarea și deduc din această exclamație, fără nici o altă recomandare, că am în față un volum de poezie lirică. Foarte lirică! Deci așa cum mi se spusese. Un volum de o mare sensibilitate. Feminină, se vede. „Și vis visam, și nu știam că sunt./ Când nu știam...” Repetiția este mama... Lirisului (cu L. Călinescu). Și „Focul unei mâini” și „Pustiul alb” și „Zarea lumii dincolo de vulturi” și altele asemenea. Sintagme propoziții lirice ne oferă Livia Cotorcea, sfidând, de această dată, nu numai spațiul ci și timpul. Au trecut lor aceste poeme (în mare parte de dragoste) și au virtuțile lor. Dintre aceste virtuți demnă de arcat este fidelitatea față de propriile-i simțiri, față de amintirile cele mai sfinte, dintre care cea mai dragă (cum altfel?) este aceea a unei iubiri. Nostalgie, amărăciune. „O sufletul meu călător./ Câte lumi te văd și te uită!” Frumoase versuri! Ca și acestea: „Singurătate-cumpănă a nopții/ Cui să te dau?” Și unde poți că în sufletul nostru lucrurile chiar așa stau, adică nerânduite estetic, dar adevărate, pentru că acolo, în suflet, nu pătrund modele, forme. „Cineva care, trăind, mă-nstrăinează și doare” spune poeta în poemul *Vocea* și „Vocea aceea mai tremură/ (Neatins miezul ei)/ Cine are urechi de auzit să audă:/ Nu cred în cuvântul de conservare” în poemul *Bunavestire*. Nu știu care este semnificația zodiacală a planetei care dă titlul acestui volum, planetă aleasă de poetă conform de asemeni nu știu căror dorințe ascunse, dar importanța numelui mă duce cu gândul la un pustiu întins și rece. Și nu numai cu gândul mă duce acolo, ci și cu simțurile. Mă obligă să simt spaima și tristețea din care trebuie să se fi născut aceste versuri.

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD - JEAN NEGULESCU

de MANUELA CERNAT

De la debutul în cinema a trecut aproape un sfert de veac. Încă n-a sosit momentul să privească înapoi și să se întrebe câte vise i s-au împlinit, câte le-a sacrificat „prăbușindu-se spre înălțimi“. Îndeajuns de lucid spre a-și da seama că strategia comercială a studioului îi asigură doar prim-planul prezentului, nu și al posterității, dar nu într-atât de puternic încât să țină piept molohului hollywoodian, se lasă purtat de curent. Deocamdată încă, îi este favorabil.

Daddy Long Legs (Tăticul picioare lungi), cu legendarul Fred Astaire și gingașa Leslie Caron – lansată cu doi ani în urmă în **Lili**, unul dintre primele filme americane care au intrat după război pe ecranele românești, ce-i drept de-abia către sfârșitul decadei – este un „delicios muzical de dragoste. Debonarul Fred Astaire n-a avut niciodată o parteneră de dans mai potrivită ca fermecătoarea și grațioasa Leslie Caron. „Numerele lor de balet sunt apogeul filmului. Subiectul se află la granița basmului contemporan. Într-un colegiu american, educația unei franțuzoaice orfane este generos asigurată de un tutore holtei și bogat care a luat-o sub aripa lui ocrotitoare cu condiția ca indentitatea să-i rămână nedivulgată.“¹ Dar Cupidon își zvârle săgeata. Cei doi se întâlnesc întâmplător și se îndrăgostesc unul de celălalt fără a ști cine sunt. Dintr-un asemenea sirop de trandafiri, Negulescu nu poate spera să se salveze decât prin ingeniozitatea spectacolului

vizual. Amintindu-și de debutul de la „Warner“, decupează acțiunea exclusiv pe ritmul muzicii și al numerelor de balet, superb conduse de scenograful francez Roland Petit, cel mai important nume european în materie la acea dată. Decorurile, de un gust și un rafinament desăvârșit, le completează cu pânze celebre din propria colecție de maeștrii francezi: Picasso, Braque, Dufy. „Excelentă comedie!“ exclamă **Film Daily**², „Strălucită realizare“ confirmă **Hollywood Reporter**³. Și totuși, sătul de atâtea comedii de salon, Negulescu își dorește un subiect de zile mari pe potra aspirațiilor și forței lui creatoare, o dramă adevărată, cu oameni adevărați, loviți de adevăratele dureri ale vieții. Din păcate însă, scenariile din portofoliul studioului sunt de o dezolantă banalitate. Singura șansă de evaziune din rutină o oferă remake-urile. Negulescu propune să reia în versiune color și pe ecran lat ecranizarea romanului **The Rains Came** (Vin ploile), best seller al prezatorului american Louis Bromfield⁴. Varianta din 1939, un mare succes al vremii, îi avusese protagoniști pe Tyrone Power și Myrna Loy. De astă dată, rolurile frumosului indian Safti și al temperamentalei Lady ???? revin tenebrosului Richard Burton și voluptoasei Lana Turner, „mai frumoasă ca niciodată și cu o garderobă superbă“⁵. Odată ajuns la locurile de filmare, în Pakistan, copleșit de universul de contraste al Orientului, regizorul acordă egală pondere povestirii și atmosferei. Story-ul îmbină într-un cocktail savant

dozat dramele individuale și dramele celor amorul și exotismul, furtunile sufletești și staturii. Pătimașă dragoste neîngăduită dintre unui lord britanic și un hindus, dedicat pă sacrificiu pacienților săi, se dezlănțuie furt măturând convențiile, purificând prin sufe sufletul femeii care redescoperă sensul și val existenței prin iubire. Apogeul zbuciumului interior coincide cu un cataclism natural. În elementul documentar dobândește o prevalență. Unii comentatori vor socot „romantica saga este vizibil umbrită de autenticitatea ambianței pakistaneze și explozivul, zguduitorul și culminantul cutremurat de o inundație, totul filmat excelentului. Spectaculosul peisajelor este splendid în valoare de ecranul lat al Cinemascope. Secvențele cataclismului sunt într-ad magistrale. Regizorul Negulescu și echipa l pus la punct un cutremur și o inundație de zece. Progresia unde de șoc, vibrațiile care ni palatul și orașul, valorile furioase ale fluv umflându-se amenințător, până ce barajul ced în vaierele băștinașilor care n-au scăpare din c torentului dezlănțuit, sunt tot atâtea evenimen o impresionantă forță vizuală. În cazul de față sunt mai importante chiar decât povestea dragoste, meritând din plin costul biletului.“⁶

Lansat pe Broadway, chiar în ajun de Crăc sub titlul **The Rains of Ranchipur**, remake-ul săli arhipline și cronicarii laudă în cor „excel regiei“⁷. Și totuși Negulescu nu e mulțumit. Vi o capodoperă și izbutise din nou doar un fil mare succes. Ce neștiută hurie divină îl presch pe artist în artizan? Când și cum s-a pr clivajul?

1. *Movies on TV*, p 135

2. 4 mai 1955

3. 4 mai 1955

4. *Din aceeași generație cu Negulescu, n-a trăit a până la vârsta de 60 de ani. (1896-1956)*

5. *New York Times*, 16 dec. 1955

6. *Ibidem*

7. *Film Daily*, 14 decembrie 1955

teatru

UN BASM COSMOPOLIT

de MĂDĂLINA TULINESCU

Comună tuturor celor trei premiere ale Teatrului „Ion Creangă“ din această stagiune le este intenția vădită de a diversifica baza ofertei culturale care este textul. S-a îmbogățit astfel repertoriul tipic (de dramatizări ale unor povești sau ale altor lucrări de referință ale literaturii pentru copii) cu opere create special pentru scenă, potrivite tipului de public pe care îl găzduiește. Acest fapt se distinge ca un reper important al laturii formative a programului său, corespunzând într-un fel și așteptărilor – în mod evident și legitim emancipate – ale foarte tinerilor spectatori.

După Evghenii Șvarț („Dragonul“) și Dumitru Solomon („Povestea celor două privighetori“) audienței i-a fost recent prezentat Carlo Gozzi, prin montarea piesei „Regele Cerb“ în regia Florentinei Enache și scenografia Ancăi Pâslaru. Dacă ideea – generoasă și care decurgea logic din această propunere – de a-i familiariza pe cei mici cu universul atât de viu al Commediei dell'Arte, n-ar fi fost lăsată să moară în fașă, valoarea demersului ar fi crescut considerabil. Atât din punct de vedere educativ cât și, poate, artistic.

În mod surprinzător, regizoarea abandonează voit toate datele unui probabil succes,

girat de măștile comice dar și de forța creativă a improvizăției, specifice unui astfel de spectacol. Florentina Enache își îndreaptă fantezia spre un tărâm exotic, al supremului rafinament (mai pretențios, mai greu accesibil) având, însă, o slabă argumentare în textul autorului „înscenat“. Această preferință este, poate, un reflex al peisajului teatral actual care, de la „Richard al III-lea“ al lui Mihai Măniuțiu la „Odeon“ și până la „Orfanul Zhao“ al lui Alexandru Dabija la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, a tot fost supus fascinației Orientului Îndepărtat. Altfel opțiunea nu este justificată decât înclinația lui Gozzi spre teme miraculoase ale celor „O mie și una de nopți“ și prin apelul la mitul reîncarnării pe care-l conține subiectul: transferul supranatural al sufletului prințului Deramo în trupul unui cerb ucis la vânătoare. Să vedem ce ne oferă această viziune inedită.

Din nefericire poezia, subtilitatea și elevația spirituală a lumii asiatice nu au prea fost cultivate. Umbre ale nobleții și distincției acesteia răzbat doar din cromatica auri-albăstruie a cadrului plastic, din desenul delicat al pânzelor și din culorile plăcute ale chimono-urilor. Cele trei spații de joc (palatul, pădurea, fața casei lui Tartaglia) sunt ingenios delimitate

dar de cele mai multe ori nu sunt bine „pu lumină“ – la propriu și la figurat. Se ren negativ un amestec strident, kitsch, de marțiale, fum și lumini strobosco multicolore ce însoțesc peripețiile eroilor.

Deși trama e clară, rămâne prea p convingătoare abordarea personajelor. Tip sunt limpezi dar evoluțiile lineare. Drago ura, devotamentul, trădarea se succed implicații psihologice, ceea ce superficialitate, mai ales la nivelul interpre Pe Smeraldina (Marioara Sterian-Voinesc aflăm mândră, bătoasă dar cam prea băieț pe Brighella (Eugen Apostol) surd și picioare, visând la a deveni comandant de pe Clarice (Marina Procopie) ingenuă cam... răgușită, pe Leandro (Lucian If amarez nerod și slab de înger. Cuplul Ar (Cornelia Pavlovici) – Deramo (M Verbițchi) este frumos dar lipsit de fior. C Vulpe (Tartaglia), actor cu mare potențial c conturează cu migală un personaj negativ pe care însă nu îi sunt exploatare t posibilitățile. De inspirația cea mai firavă p fi dat dovadă directoarea de scenă în ce privește concepția vrăjitorului Duranc (Mirela Busuioc), conducătorul de dre șchemei narrative care devine în f spectacolului un soi de liant-executant, forță, fără mister, repetând obsesiv „Shaaa!!!“ însoțit de simulacre lipsite de g și vigoarea mișcărilor unui karateka.

Intenția asumată de a da naștere unui l oriental, având ca pretext scrierea unui c venețian, pe o scenă românească ține și d cosmopolitism la modă. Deși s-a do hazardată ea a fost, totuși, dusă la bun sfâr decență dar fără a genera un entuzias receptării.

INTERPRETARE ISTORICĂ SAU ACTUALIZANTĂ

de GRETE TARTLER

Față de interpretarea muzicii vechi există două puncte de vedere diferite: unul care încearcă să o transpună în prezent, altul care ar vrea să o păstreze înimea în care a fost creată.

Prima viziune, „contemporaneistă“, a dominat în mod natural epocile și e specifică istoriei apusene a muzicii până în a doua umătate a secolului al XIX-lea. Limbajul muzical a fost întotdeauna resimțit ca fiind legat de timp – astfel încât la sfârșitul secolului al XVIII-lea, de pildă, compozițiile din primele decenii ale aceluiași veac erau considerate fără speranță demodate (chiar dacă le era recunoscută valoarea). Modernizarea era socotită absolut obligatorie. Însă compozitorii vremurilor noastre, care prelucrează compoziții vechi, știu că azi ele ar fi exact la fel acceptate de public și neprecuate. „Aducerea la zi“ nu mai răspunde unei necesități interioare generale și se petrece doar dacă există o aplecare personală a interpretului către un anumit stil. Dirijori ca Kurtwangler sau Stokowski, care aveau drept ideal neoromantismul, și-au impregnat interpretarea – indiferent de epocă – de

neoromantism. Așa au apărut instrumentații la Bach pentru orchestre wagneriene, așa s-au cântat Patimile cu un număr de orchestrați care depășește imaginația.

Celălalt punct de vedere, al fidelității față de „vechime“, n-a apărut decât o dată cu secolul nostru. Dorița de revenire exactă, de reconstituire a ceea ce a fost e simptomul pierderii viabilității muzicii contemporane. Aceasta nu-i mai ajunge nici interpretului, nici publicului (care în majoritatea cazurilor o respinge). Pentru umplerea vidului se recurge la muzica veche – dar viziunea istorică nu e niciodată specifică epocilor viabile artistic (nici în alte domenii: se obișnuia „cârpirea“ barocului peste gotic, de exemplu, fără nici o prejudecată, în timp ce astăzi totul e cu grijă restaurat). Noul mod de a judeca lucrurile aduce posibilitatea „bilanțului“ în artă, favorizează viziunile ample.

După neoromantism (Bruckner, Brahms, Ceaikovski, Richard Strauss) formarea muzicală a publicului dar și a muzicienilor din academii a rămas undeva pe loc. S-a pierdut degajarea actualizării în favoarea unui „complex muzeal“. A păstra însă elemente de

autenticitate istorică numai cu ajutorul conceptelor înseamnă și pierderea spontaneității, a vieții: putem eventual bănuși, presimți, imagina interpretarea preclasică – dar timbrul, caracterul instrumentelor diferă (după cum diferă sălile unde are loc interpretarea). Așa cum un violonist din secolul al XVII-lea n-ar fi reușit să interpreteze un concert greu de Brahms, nici solistul brahmsian nu e capabil să redea fără greșală o lucrare dificilă din secolul al XVII-lea: e vorba de o cu totul altă tehnică de interpretare, fundamental diferită. Anumite piese pentru suflători nu mai pot fi, pur și simplu, abordate, deoarece s-a schimbat atât instrumentul, cât și felul de a cânta anumite sunete. De aceea am putea ajunge, teoretic, la concluzia că marii interpreți vor cânta cu adevărat bine numai operele timpului lor și că a se „robi“ istoricismului înseamnă inevitabile compromisuri. Totuși – aceasta nu e decât teorie. În realitate, toți simțim, în permanență, nevoia de a cânta muzică veche, pentru a ne împărtăși din acele forțe spirituale – care se păstrează ca într-un ierbar.

Nora Iuga, Traian T. Coșovei și Valentin F. Mihăescu. Cu atâtea spații poluate aveam nevoie și de unul mai curat! ● Prof. univ. dr. Romul Munteanu și criticul literar, președinte al Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici au prezentat volumul „Corăbiile destinului“, autor Sylvain Riviere (Quebec – Canada), apărut în coediție Libra București – Humanitas Montreal. Numai cuvinte bune despre autor, prezentatori și colaborarea celor două instituții de cultură ● Suntem anunțați că în data de 3 iulie, la ora 12, se vor decerna, la Fundația Culturală Română, premiile LiterArt. Fiindcă am adus vorba de această manifestare, putem spune că aparține „Asociației Internaționale a Scriitorilor și Oamenilor de Artă Română“. Poate fi membru al acestei asociații orice persoană „care are o activitate literară, cei angajați în profesii corelate cu cartea sau jurnalistică, fie că sunt editori, artiști sau fotografi, desenatori de coperti, specialiști în computer, în mașini de copiat, tipografi etc. Membrii acestei asociații pot fi în același timp membri ai altor organizații sau societăți scriitoricești sau de artă“. Gata, alergăm să ne înscriem, numai să nu ne ceară vreo cotizație, fiindcă suntem lefteri.

lumea literară

CAFENEA LITERARĂ LA SCALA

● S-au cam săturat și scriitorii de atâtea politică, vorbe goale și s-au întors (cei mai mulți) acolo unde s-au simțit și se simt mai bine – în apropierea foii de hârtie. Unii scriu, alții altceva nu știu să facă, alții vorbesc, doar cânt meșteri ai cuvântului, dar mai toți cred că arul ce l-au căpătat nu merită să fie irosit ricum ● S-a reluat cenaclul de dramaturgie la sala Majestic. Lume multă și curioasă, o ieșă, a lui Tudor Popescu, care a stârnit reacții diverse. Oricum, fiecare nou început e nevenit, chiar dacă surprizele nu se lasă prea mult așteptate ● Dacă există o viață a căsărilor de noapte, de ce n-ar exista și un festival al creatorilor, exact în centrul Capitalei, mai precis, la cofetăria Scala, unde un patron-tist a oferit spațiul pentru poezie și proză, cât ar fi ea de roză, să intrăm și noi în ton. e numește Podoleanu (numele mic nu mai batează!) și a intrat în înțelegere cu Iosif Iosif, secretarul Filialei București a Uniunii Scriitorilor. Aici s-au dat în spectacol Florin Iosif și Constantin Abăluță, decretați ad hoc oficiali, fiindcă altfel nu-s primiți cei care nu s-au pronunțat cuvântul acesta. Pe la miezul nopții,

surpriza, pregătită la vedere de Ioșca, a fost actorul Doru Popescu, trăitor pe la Paris de vreo 25 de ani, care ne-a spus una și alta din jocurile ce se fac în Orașul Lumină. Atât a fost de interesant în acea noapte – doar am întârziat până la ora unu, încât mulți din cei de față au promis că vor veni în fiecare marți, în speranța că vor alunga cele trei ceasuri rele despre care tot vorbește folclorul ● Lansările nu mai constituie excepțiile de altădată, dimpotrivă, au intrat deja într-o tradiție și nici nu știi încotro s-o apuci, la o librărie, la Muzeul Literaturii, la Uniunea Scriitorilor, fiindcă neapărat trebuie să găsești care de reportaje și microfoane gata să-ți capteze cuvintele. La chemarea oamenilor lui Condeescu, au venit destui admiratori ai poeziei chineze, fiindcă se lansa antologia „Toamna la palatul de scorțișoară“, ediție îngrijită de Li Yu-Zhu și Dumitru M. Ion. S-au spus multe acolo, la Muzeul Literaturii Române, și chiar cu folos, dar, la prețul cărții, puțini se vor putea apropia de ea. Poate la anul, când se va mai devaloriza leul ● Poezia concretă a lui Matei Gavril-Albastru, „Un spațiu mai curat“, a fost luată în dezbatere, în același lăcaș, de

KUNCZ ALADÁR SAU DESPRE UN DOCUMENT UMAN DE VESNICĂ VALOARE

de NICULAE CRIȘAN

Se împlinesc în primăvara aceasta 110 ani de la naștere și 65 de ani de la moartea lui Kuncz Aladár, unul din cei mai însemnați scriitori unguri și oameni de cultură din Transilvania, romancierul, eseistul și animatorul literar pe care contemporanii lui, prieteni, îl numeau „Literary Gentleman“, iar neprieteni, „un îndrăgostit, din copilărie, de iluzii estetice, devenit la maturitate codificatorul leșinurilor estetice“. Tot în primăvara asta se împlinesc și 65 de ani de la apariția capodoperei sale „Mănăstirea neagră“.

Kuncz Aladár, unul din cei 14 copii ai lui Kuncz Elek, s-a născut la 1 ianuarie 1886, la Arad; tatăl său a fost, pe rând, profesor, director de liceu, apoi inspector școlar. În 1892, familia Kuncz se stabilește la Cluj, și aici Aladár urmează cursurile liceului piarist, fiind coleg și prieten, printre alții, cu Emil Isac. Universitatea o face la Budapesta, la faimosul colegiu Eötvös, unde își ia licența în litere și doctoratul (1907) devenind profesor de limba maghiară și de latină. Încă din anii studenției debutează la revista „Nyugat“ („Occident“) condusă de Ady Endre, în care publică eseuri, studii, nuvele.

Era un admirator al culturii franceze; începând din 1909 își va petrece toate vacanțele de vară în Franța.

În acei ani boema literar-artistică de la celebrul „Bateau Lavoir“ – cu Picasso și Apollinaire în frunte – se mutase din Montmartre pe malul stâng al Senei, în Cartierul Latin, unde cafenelele de pe „Bul'mich“ deveniseră un soi de academii oculte pentru toți „revoluționarii“ și veleitarii artelor, din toată lumea. În acest Paris al începutului de veac nou, Kuncz Aladár va cunoaște scriitorii francezi și străini, printre care și pe Aleksei Tolstoi; cercetând asiduu bibliotecile, va aduna material pentru un studiu intitulat „Thokoly în literatura franceză“. Până când, la 28 iulie 1914, va izbucni primul război mondial (1914-1918). Evenimentul îl surprinde într-un sat din Bretania; ca cetățean – apt de luptă – al unei țări inamice, Kuncz Aladár este internat, împreună cu alți maghiari, cu austrieci și germani, în câteva lagăre de așa-ziși prizonieri, cel mai lung de detenție și cel mai greu ca univers concentraționar fiind lagărul de la Noirmoutier („Mănăstirea neagră“), o insuliță din oceanul Atlantic situată lângă țărmul departamentului Vandée.

Timp de 5 ani – interval în care războiul a nimicit, cu mijloace din ce în ce mai sofisticate, de la gaze de luptă la tancuri și avioane, cam zece milioane de suflete – Kuncz Aladár trăiește, alături de tovarășii lui de suferință, o lungă moarte, o uscare lentă care la eliberarea sa – în 1919 – îl va face, fizicește, de nerecunoscut. „Era un străin, o ruină... C'est un homme fini“ – după expresia prietenului său budapestan Laczkó Géza, care-l primește pe Kuncz Aladár și care adaugă: „În ochii lui pluteau, întunecate, negurile celor cinci ani petrecuți în «Mănăstirea neagră»... Capodopera de mai târziu zăcea încă în lăuntru său, ca o terifiantă experiență trăită. Nu-și avea locul în viața noastră și nu-și găsea

locul în lume. S-a mutat. Și-a refăcut viața“.

„Refacerea“ asta s-a petrecut la Cluj, unde Kuncz Aladár revine, dar nu la catedră, ca profesor, ci prin redacții, ca scriitor dedicat trup și suflet publicisticii. Timpul îi era propice.

Prin fărâmițarea celor trei imperii: austro-ungar (ale cărui granițe statale vor fi reduse la dimensiunile lor firești), ruso-țarist (înlocuit cu cel totalitarist comunisto-bolșevic) și otoman (reduc și el la hotarele firești ale Turciei moderne a lui Kemal Atatürk) și prin crearea, din ruinele imperiale, a statelor naționale, primul război mondial punea, în fapt, capăt epocii feudale în Europa. Țările Române, câteștrele, înfeudate parțial și respectivelor imperii defuncte, se reuniau în 1918. În România Mare, reunificată, Constituția țării, politica democratică, tradiția ortodoxă și firea blajină și tolerantă a autohtonilor au putut asigura, printre altele, condiții bune și libera dezvoltare a minorităților, în orice caz mai bune, în ceea ce privește maghiarimea din Transilvania, decât le-a asigurat, în patria-mamă, vremelnicul regim bolșevic al lui Bela Kun sau apoi cenzura dictaturii hothyste, ceea ce a dus la o adevărată înflorire a literaturii maghiare din Transilvania. Aici, în numai cinci ani (1920-1925), s-au editat peste o mie de titluri, mai multe decât apăruseră în ultimii 20 de ani în fosta monarhie austro-ungară. Din cele peste 130 de publicații maghiare – ziare și periodice –, cinci reviste literare au fost mai importante: „Pasztortüz“ („Foc de păstori“) scoasă de gruparea lui Aprily Lajos, „Geniusz“ („Geniul“), scoasă la Timișoara de Franyo Zoltan, „Tavaszi“ („Primăvara“), a grupării lui Bartalis Janos, Gulagysy Iren și Tompa László, „Korunk“ („Epoca noastră“) de la Cluj a lui Gaal Gabor și, ultima dar nu cea din urmă, „Erdélyi Helicon“ („Heliconul ardelean“), inițiată și condusă, printre alții, de Kuncz Aladár care i-a fost redactor responsabil. Aici și-au publicat cele mai importante lucrări aproape toți scriitorii unguri din Transilvania acelor ani, poeți, prozatori, critici și esești: Aprily Lajos, Bartalis Janos, Kiss Jenő, Tabery Geza, Kos Karoly, Tamasi Aron, Molter Karoly, Asztalos Istvan, Makkai Sandor și firește Kuncz Aladár. Aceasta, în plus, traduce din operele scriitorilor români, germani, englezi, francezi și pledează, teoretic, în multe studii și eseuri adunate apoi în volumul „Az erdelyi gondolat a magyar irodalomban“ („Idea transilvană în literatura maghiară“) pentru buna înțelegere și prietenia națiunilor conlocuitoare din Transilvania, pentru „o echilibrare înțeleaptă a naționalităților, religiilor, a concepțiilor lor despre lume și a obiceiurilor populare“; el propovăduiește o deprovincializare a literaturilor naționale și în acest sens visează la europenizare, adică la o integrare a lor în literatura Europei și apără – profetic și atât de actual – „acea literatură care vrea să realizeze ordinea mondială a valorilor artistice și morale sub ocrotirea popoarelor care s-au alăturat, stabilind strânse legături culturale“. Puțini, chiar dintre prieteni, mai credeau că astfel de

Caricatura lui Kuncz Aladár, executată în lagăr de Rucki

preocupări și munca zilnică de redactor îi vor mai lăsa timp și puteri pentru o creație literară mai valoroasă decât cea relativ modestă de până atunci.

Asemenea plantelor deșertice care își sug cu obstinație seva din pământul arid timp de zeci de ani pentru a înflori o singură dată, experiența de lagăr a lui Kuncz Aladár a rodit, după 16 ani de acumulare, o floare unică: „Fekete kolostor“ („Mănăstirea neagră“). Cartea a apărut în iarna lui 1931, la câteva săptămâni după ce autorul ei împlinise 45 de ani, și a fost primită cu entuziasm, colegii scriitori, criticii și publicul recunoscând în ea, după expresia lui Moricz Zsigmond, „un document humain de veșnică valoare“. De atunci „Mănăstirea Neagră“ și-a ocupat „căsuța ei între cărțile perene ale literaturii maghiare; a fost mereu reeditată și tradusă în multe limbi, printre ele româna, franceza, engleza, germana, rusa și a fost bine apreciată pretutindeni. Aprecieri de care Kuncz Aladár n-a mai avut răgaz se să bucure, el murind la sfârșitul primăverii anului 1931.

Eseistul Nicolae Balotă, unul din cei mai avizați cunosători ai literaturii maghiare, mai ales al celei din Transilvania, îi punctează astf sursele și valoarea: „MĂNĂSTIREA NEAGRA este înainte de toate, ficțiunea unui literat. E într-însa o reconstruire ulterioară a timpului pierdut. MĂNĂSTIREA NEAGRA e construcția imaginată a unui univers concentraționar. Descriere a unei faune stranii... Viața lui Kuncz Aladár s-a concentrat parcă toată în experiența sa capitală. Iar opera lui nu e decât mărturia acestei experiențe. Carte exprimând o situație limită unică... Kuncz Aladár rămâne, cum am spus, HOMO UNIUS LIBRI. Criticul, istoricul literar, pamfletarul, povestitorul dintr-însul au creat împreună unica sa carte“.

Aceeași apreciere o face și Aleksei Tolstoi: „În urma lui Kuncz Aladár a rămas doar un singur roman. Arvers, poetul francez, a intrat în nemurire cu o singură poezie de 14 versuri. O poezie, un roman – dacă un scriitor rămâne doar cu atât trecând prin sita timpului și a criticii, el poate să-și binecuvânteze soarta și epoca în care a trăit și din care opera sa se înalță în nemurire“.

Iar Emil Isac își omagiază prietenul scriitor apreciind în el pe omul „care a păstrat în inimă povara unei tragedii, unul dintre aceia care nu urăsc niciodată pe nimeni, unul dintre cei cu care puteai să vorbești deschis despre viitorul omenirii, văzând în viață mereu noi și noi ocazii de a mărturisii dragostea sa pentru oameni, pentru idealurile cu...“

UN FAPT NU CHIAR DIVERS

Într-o zi de sfârșit de decembrie, când ploaia cernea plumburiu, semnalul de trâmbiță ce anunța plimbarea a sunat adarnic. Nimeni din odăile celor programați pentru plimbare nu s-a prezentat. Caporalul, talt, roșcovan, care aștepta sub poartă cu reo opt-zece soldați ca să-i însoțească pe cei ce urmau să iasă la plimbare, i-a invitat într-un fel glumeț pe internații ce treceau prin urte să vină cu el. Poate veni oricine vrea.

Tocmai treceau trei ospătari austrieci spre antină, care în urma vizitei lui Georges se mutaseră în camera dinspre curte, sub biroul administrației. Ospătarii au intrat în rândul formației de plimbare. Pilda lor a fost urmată de ceilalți ospătari austrieci, precum și de câțiva unguri. Dintr-o dată, s-a răspândit zvonul că cei din Noirmoutier sunt duși să participe la plimbare. A fost suficient ca din toate părțile citadelei să se adune vechii catari ai Mănăstirii negre.

Caporalul roșcovan nu mai înțelegea nici ce se petrece. În câteva minute s-au adunat cincizeci-șaizeci de oameni, așezându-se de înăvoie în rânduri de câte patru. Între timp, tot mai veneau, în pas alergător, amatori din recția cazematelor și coridoarelor. Curând, a completat numărul reglementar.

De fapt, numărul celor adunați era mai mare decât cel obișnuit, și de aceea roșcovanul a trebuit să-i refuze pe întârziiați. Am statat însă până ce au acceptat să vină și ei noi.

Am ieșit veseli pe poarta citadelei. Poate că mă bucuram că noi, cei din Noirmoutier, eram din nou împreună. Oricum, eram într-o excelentă dispoziție.

Roșcovanul caporal nu ne-a condus pe drumul obișnuit. Ne-am îndreptat dintr-o tărească direct spre port, am traversat chiar o apă adâncă, apoi am luat-o la dreapta, în direcția mai mare sat al insulei, Saint Sauveur. Pe stânga am contemplat timp de mai multe minute marea nesfârșită, aburind de ceață. Pe drumul de țară noroios, veneau, față-n față cu noi, oameni înfășurați în mantale de cauciuc, de culoarea cafelei. La un moment dat, am întâlnit cu un măgar, care trăgea un car cu butoaie. Am întâmpinat măgarul cu gâtle vesele. De ani de zile nu mai văzusem menea soi de animal drăguț și pașnic. Micul dobitoc, ud learcă, se zăpăci în timp ce trecea alene printre rândurile noastre măginoase, ba a trebuit să ne suporte și în cântecurile. Iar la sfârșit, a început să răgă... Este, mai mulți dintre noi i-am dat un bunsul. Roșcovanul caporal nu s-a supărat deloc. Soldații nu ne-au înghiontit cu patul tui. În ciuda timpului nefavorabil, cețos și ploios, ne-a cuprins pe toți o inexplicabilă elie.

Am trecut prin Saint Sauveur, în toată gîmea lui. Satul era pustiu. Femeile, copiii retrăseseră în cocioabele lor, căci ploua. Măsisem de vreun sfert de oră satul când o femeie, mai bine zis un glas neobișnuit, a oprit locului. La douăzeci-treizeci de pași în față, legată de un par gros, o vacă roșcovă de umflată mugea neobișnuit, rămăntător. Nimeni nu se afla lângă ea. În

ploua ce cădea întruna, biata vită tremura singură-singurică și mugea amarnic, chemător.

Leitner, bărbosul, care, măcelar fiind, cunoștea pesemne fiziologia animalelor, a strigat agitat:

– Băieți, vaca stă să fete... Și nimeni nu-i lângă ea!

Bănuiala lui Leitner au confirmat-o și tirolezii. Fără îndoială, se pregătea ceva! Ne-a cuprins neliniștea pe toți. Ce să facem, cum să-i ajutăm bietului dobitoc părăsit? Le-am explicat și soldaților despre ce-i vorba.

În timp ce ne sfătuim agitați, vaca a mai mugit o dată, și în clipa urmatoare a deșertat pe pământ o materie colorată și aburidă. Am alergat cu toții spre ea. Când am sosit, în fața ei sta un mic vițeluş brun-deschis, cu picioaroane nesigure, cu blană umedă și care se încălzea la atingerea deasă a limbii materne ce, parcă scoasă din rădăcină, îl lungea hulpavă. Mitra vacii era întoarsă pe dos, cordonul ombilical spânzura. Dar ei nu-i păsa, singura și marea grijă instinctivă fiindu-i aceea de a încălzi cu limba corpul plâpând, ce tremura de frig lângă ea.

Leitner și tirolezii au început îndată operația de ajutorare. Au răzbit greu cu mama neîncrezătoare. Împungea furioasă cu coarnele când au vrut să-i ia vițelul, să-l înfășoare în haine calde.

În cele din urmă, am soluționat problema. Cei doi Stecker au strecurat sub vițel două haine, ca pe-un cearșaf, și l-au ridicat în așa fel, ca mama să-l poată lunge în continuare. Durerile vacii le-a ușurat Leitner, pe urmă am dezlegat-o de par, ne-am încolonat din nou câte patru și ne-am reîntors spre sat, unde, desigur, locuia proprietarul.

Eram un convoi ciudat, în față înaintau aplecați cei doi Stocker, purtând pe noul născut pe cele două haine. În urma lor mama, care se lăsa condusă de coarne de Leitner, în timp ce continua să-și lingă cu zel neobosit vițelul. Veneam apoi noi, cu pași sprinteni, oprindu-ne întruna, ca nu cumva să dăm peste mama din fruntea convoiului. Faptul că am ajutat ivirea unei vieți noi a constituit în viața noastră monotonă un mare eveniment. Duceam micul vițeluş ca pe-o comoară, ca pe un drapel simbolizând nostalgia dureroasă și credința în viață a celor izolați cu cruzime de lume.

Pe drum ne-am întâlnit apoi cu proprietarul vacii. O femeie bătrână cu o cotigă. Însoțită de un băiețel de patru-cinci ani și un bărbat, cu manta cafenie de cauciuc și mustață lungă, neagră. Vaca o păzise copilul, care, auzind-o mugind, alergase la bunica în sat, după ajutor. Veniseră acum cu cotiga, rugându-l și pe primarul satului să le ajute. Bătrâna a preluat cu mari mulțumiri vițelul moșit de *boche*-i. Apoi au plecat înapoi în sat, iar noi ne-am continuat plimbarea.

Când am ajuns hăt-departe, la un drum la hotar, care ducea spre o casă singuratică, împrejmuită cu gard, caporalul a ieșit în fața coloanei, ne-a oprit și ne-a spus următoarele:

– Ați lucrat cinstit adineauri. Meritați un pahar de rachiu. Putem intra în cârciuma asta.

Clevetitorii satului nu vor putea spune nimic, nimeni nu se rătăcește pe aici.

Am primit cu mare bucurie amabilitatea caporalului. În arhidisciplina vieții de prizonier, faptul putea fi considerat revoluționar. În câteva clipe, am umplut cârciuma. Ne-am așezat nu numai pe scaune, ci și pe mese, dar și așa, mulți au rămas pe dinafară.

Cârciuma era a unei femei bătrâne și a unei tinere arătoase, cu sâni proeminenți. Desigur, între roșcovanul caporal și femeia drăguță existau legături delicate, căci și-au zămbit când am năvălit în local... Am consumat la repezeală tot ce am găsit în micul birou: vin, rachiu, rom și altele. În câteva minute ne-am pruit. Beția rapidă ne-a creat o dispoziție ciudată. Dintr-o dată, totul ni s-a părut frumos și ademenitor. Ne-am oprit uimiți în fața ghivecelor cu flori dintre ferestre. Am proslăvit mesele, scaunele.

– Un adevărat scaun! Un scaun în toată regula, așa cum eram obișnuiți acasă!

Cineva a ridicat unul dintre ele și ne-am grupat în jurul lui, l-am mângâiat, l-am îmbrățișat. Apoi ne-am strâns mâinile, ne-am salutat ca și cum ne-am fi regăsit după o lungă absență. Bine că suntem iarăși împreună! Doar cauza durerilor nenorocirilor noastre constă poate numai în faptul că ne-au risipit în toate părțile groazniciei cazemate!... Exclamațiile entuziaste, jubilarile înlăcrimate nu mai conteneau. Am fi vrut să atingem tot ce vedem, să savurăm totul, să ne contopim cu totul într-o îmbrățișare nimicitoare. Și peste beția asta dementă plana frumoasa cârciumăreasă cu părul lins, ce trebăluia printre noi cu ochii plecați, și, atingându-ne uneori ba cu șorțul, ba cu brațele ei goale, ne împingea în inconștiența fericirii...

La un moment dat, caporalul a venit la noi cu paharul în mână. Eu ședeam pe o bancă cu Sztancsik, Ványi, Salz și Buchholz. Buchholz, cel cu nasul roșu și cu șapca de marinar uzată, tocmai se jura, plângând, că în zădărnicierea încercării de evadare din Noirmoutier doar destinul e de vină, el personal fiind tot atât de vinovat ca vițelul pe care-l ajutasem să vină pe lume.

Caporalul era un bărbat frumos, bine făcut și avea o ținută țepănă. Și-a arătat mâna zdrobită de glonte, pe urmă a spus, zâmbind cu blândețe:

– Să nu credeți că urăsc *boche*-ii. Dimpotrivă, aș plăti bucuros acum un chil de vin *boche*-ului care m-a înpușcat în mână!... Am fost rănit la Mort-Homme și am un glonte și în picior, dar pe acesta mi l-au scos demult. Am stat o săptămână în tranșea din partea de jos a dealului. Azi nu mai există acolo nici deal, nici luncă, ci doar gropi, pământ răvășit și grozav de mulți morți. Minunea lui Dumnezeu că am scăpat de acolo, unde pe fiecare palmă de pământ puteai muri de o mie de ori! Dar acum sunt aici. Și vreau să ciocnesc cu dumneavoastră. Măcar de-am putea uita totul! Măcar de-ați ajunge acasă și

dumneavoastră!... Pentru asta să bem!...

Caporalul a ciocnit pe rând cu toți, apoi a dat mâna cu fiecare în parte, cu stânga.

– Îmi pot permite, a spus el zâmbind amical, pe mine nu mă mai pot trimite acolo.

Am golit paharele. Caporalul a trecut la altă grupă, noi ne-am umplut paharele din nou, până când drăguța de cârciumăreasă ne-a spus disperată că nu mare are nici un pic de băutură.

Am plătit cu bani de închisoare, la care tânăra femeie s-a uitat lung. Dar roșcovanul a liniștit-o spunându-i că a doua zi va aduce în locul lor bani potriviți.

Când am plecat spre casă, se însera. Ploaia încetase, pe marginea cerului s-a ivit un tiv roz-pal. Trebuia să ne grăbim, întârziaseam, și nu voiam să aibă neplăceri caporalul.

Am plecat la braț, în rânduri de câte patru. Beția o duceam cu noi, plutea deasupra noastră ca o ceață trandafirie. Pășeam apăsat,

cadențat veseli, parcă am fi fost un singur om. Cred că Hampel a fredonat, a îngânat ceva. Sau poate am cântat cu toții...

Nu ne mai păsa de nimic. Nu ne mai simțeam cătușele, apăsările dureroase. Ca și cum am fi fost liberi. Se fereau din calea noastră umbre vagi: animale și oameni. Din casele satului, din ferestrele lor, se uitau la noi, mirate, femei și fete. Ca și cum ar fi simțit și ele că ceva s-a întâmplat cu noi. Cei care treceau nu erau prizonieri înfrânți, cu capul plecat. Ritmul pașilor noștri exprima o neobișnuită îndârjire, o fericire eliberată.

Ne-am întrebat în acele clipe de-o neuitată frumusețe: ce e cu noi? Numai vorba bună, alcoolul n-ar fi putut realiza ele singure schimbarea. Sentimente de un ordin mult mai înalt își desfășurau în noi aripile...

(Fragment din romanul „Mănăstirea neagră“)

În românește de
Niculae Crișan și Corneliu Codarcea

«MITRALIAZĂ-MĂ», ÎI SPUNEA PICASSO

O casuță sobră și albă, pe înălțimile Cannes-ului... „Aici lumina vorbește“. De fapt, lumina e instrumentul lui de lucru. David Douglas Duncan, 80 de ani, alias „Triplu D“, este unul din marii fotografi ai secolului. La înfățișare seamănă cu Gary Cooper, pe care de atfel l-a cunoscut foarte bine. Pe cinci continente, înarmat cu Leica sa, a immortalizat starurile Hollywood-ului, pescari mexicani, pușcași marini în Coreea, nababi și prinți.

Într-o bună zi a anului 1961, Duncan s-a oprit în Franța. Pentru un amic, Pablo. Prietenia dintre Picasso și „Triplu D“ s-a metamorfozat astăzi într-o carte omagiu și două expoziții la

New York. A vorbi despre romanesc, evocând parcursul acestui fotograf, ar denota o lipsă de vocabular. Totul a început în 1935, când un ciclon s-a abătut asupra Floridei. David, 19 ani, originar din Kansas City, student la arheologie, se găsea pe o stradă, privind uluit cum îi zburau pe deasupra capului bucăți de mașini, corturi, pomi. Cu micul său Kodak, immortaliza dezastrul. Fotografiile au apărut la mai multe cotidiene, dar Duncan a decis, înțelept, să-și continue studiile. Iarna următoare, un editor îi comandă niște peisaje hibernale. Cu degetele degerate, la minus 35°, tânărul artist crease o adevărată poveste de Crăciun. Întorcându-se acasă, Duncan primește un telefon neașteptat.

O voce anonimă îl întrebă: „Sunteți cumva David Douglas Duncan?“ Era un anumit Linner, nabab al Hollywood-ului, mecena a Muzeului de istorie naturală din New York. Acesta îi schimbă domiciliul înzestratului fotograf, pe o perioadă de șase luni de zile, pe yachtul său. Direcția: Caraibe și America de Sud. Duncan a fotografiat absolut totul, printre care și o caracatiță de cinci metri, ce a trecut pe lângă ambarcațiune. La întoarcere, prestigioasă revistă „National Geographic“ i-a cumpărat această poză cu 250 dolari. „Mi-am intrerut studiile universitare pentru a deveni fotograf“.

La fel de neașteptat își începe cariera de boxer profesionist, la categoria mijlocie mică disputând 40 de meciuri.

Izbucnește războiul... Îl descoperim pe David fotograf de război, printre pușcași marini din Pacific-Guam, Iwo Jima, Okinawa unde își câștigă renumele de „geniul lentilei“. După semnarea armistițiului, „Triplu D“ se angajează ca fotoreporter la „Life Magazine“. Subiectele fierbinți ale planetei, din Palestina URSS, Turcia sau Golful Persic, sunt fixate cu obiectivul aparatului său. În 1950 vine rândul Coreei. Într-o zi, un soldat se întoarce din luptă. Părea un Errol Flynn, acoperit de noroi, fără scoate un cuvânt. Plângea în liniște, cu privirea în gol. Fotografia „Iată războiul“ de pe coperta revistei „Life“ a făcut înconjurul pământului. După o escală în „iadul“ luptelor din Indochina, Duncan se stabilește la Roma, unde ies în fiecare seară cu Humphrey Bogart.

La 8 februarie 1956 pleacă la Cannes și îl întâlnește pe Picasso. Cu pas apăsat, urmează până la vila de secol XIX, în stil californian. După ce ocolește o capră, ce-și rumega de zădărnici iarba, deschide ușa. Acolo îl descoperă pe Picasso, maestru, la 76 de ani, lăfăindu-se în camera sa. „I-am oferit un inel. L-am fotografiat în baie am plecat fără alte comentarii.“

Revine în anul următor. În atelierul său, Picasso, cu un aer poznaș, îl privește fix cu obiectivul, îndemnându-l: „Nu rata nimic Mitrăliază-mă“. Nu s-au mai despărțit timp 17 ani. Comunicarea lor funcționa astfel: David „vorbea“ cu Leica M3D, însoțită de obturarea ultrasilențioasă, iar Pablo pensulele.

Picasso își începea lucrul la 3 după amiaza, se oprea pentru cină, după care își reluă activitatea în fața șevaletului până la a doua zi. „N-am cunoscut niciodată o atât de mare monotonia. Nici măcar în război, unde toată lumea este într-o permanentă agitație. Aveam cu 30 de ani mai puțin ca Pablo și eram de două ori mai dăruit. Acționa cu repeziciu gândea fără încetare. Ceea ce-l scotea din monotonia muncii era faptul doar că căsătoria tot timpul.“

Vara, Picasso lucra cu pieptul gol, în cină, în brau cu o centură texană, iar iarna în pantaloni rai și-n pulover. „O forță a naturii, mâinile sale erau fine și elegante, când umplea de culoare pânza.“

În aprilie 1973, Picasso moare. Durul păstrează de la el 15.000 de clișee. „Avea 90 de ani, dar nu înțelegea de ce trebuie să se părească. Îmi amintesc de ultimele cuvinte: „Duncan, este mult mai ușor să încredințezi decât să te oprești!“ David Douglas Duncan, rându-l lui, nu vrea să se oprească. Următorul misiune: un reportaj despre moartea florilor

Selecție și traducere
din L'EXPRESS INTERNATION
Constantin Ardele

PRINTRE CĂLUGĂRI ÎMBRĂCAȚI ÎN BLUGI

de ION CREȚU

Februarie îmbufnat și tăios. Dinspre Canada, bate un vânt subțire care șfichiue urechile. Esc la Chicago cu o cursă TAROM care are zilele scurte. La București sunt prevenit mai în glumă în serios să nu ratez 6 mai, data întoarcerii mele, deoarece la acea dată se vor întrerupe zborurile noastre spre Chicago. Hotărârea companiei de transport, pur economică, este de altfel firească: în loc de la New York avionul se golește de pasageri. Ideea că voi prinde „ultimul” zbor spre casă mă gădănește un plus de emoție călătoriei. La Otopeni, zborul meu este atras de chipul sever al Andei Bălan. Mi se pare puțin îmbătrânită și distantă; mă înregistrează în clasa business. Sunt tentat, o clipă, de a accepta un interviu pentru colegii de la Pro Cinema, dar comoditatea este prea mare.

Chicago își primește musafirii care sosesc pe aeroportul în eleganța plină de rafinament modern a aeroportului O'Hara. Structurile de beton, iluminarea indirectă și cromatica de un gri lipsit de ostentație surprind și impresionează. Mă așez în scaunul meu și mă uit la ceas. Ceasul este un ceas de umănesc cu interes în sala coveierelor unde polițistul adulmecănd bagajele în căutare de arme (arme?), îmi găsesc drumul spre ieșire la ieșirea din tren electronic fără mecanic. Aici sunt înregistrat de Doamna K. – nume cu parfum de aristocrat – care mă conduce la mașină, un SUV de dimensiuni mari, capitonată în piele cafău-

În noaptea la Chicago, la Surf, hotel cu un aer european – șemineu cu foc aprins, aer curat, respirând bunăstare și discreție continentală. A doua zi, după un rapid tur de oraș, pe Lake Shore Drive – promenada pe de malul lacului, mă lasc inspirat de Sears, cea mai înaltă clădire din Chicago, de EL, adică elevatorul, metrourile chicagouane traversează centrul orașului, suspendate pe piloni, apoi pe lângă University of Chicago – unde au stat Eliade și după el Ioan Petru Culianu – și ne îndreptăm spre autostrada 65 S. După o călătorie de câteva ore, timp în care Doamna K. ia legătura telefonică cu Cary Anderson Center – destinația mea – și anunță că ea noastră la cină, ajungem la Mount Saint Francis, în sudul statului Indiana.

O aleea asfaltată de câteva sute de metri te conduce din autostradă pe proprietatea călugărilor franciscane. Anul acesta, așezământul sărbătorește cu o zi de rigoare o sută de ani de existență. Proprietatea, pește patru sute de acri de pășune, păduri, râuri și curi, totul de o rară frumusețe, a aparținut în trecut unei familii de operă Mary Anderson, care a făcut-o să devină un călugărilor. Femeie cu viață personală și artistică bogată, Mary Anderson nu s-a putut acomoda în acest călugărilor capricios al acestei regiuni străbătute de râul Ohaio și s-a stabilit în Anglia, în urma ei, una după alta, o casă cu două etaje, renovată în timp de multe ori ca structură, și modernizată ca spații interioare, a fost transformată. În 1968, un important centru cultural menit să promoveze cultura și scrisul. Principala lui formă de activitate este conferințele, de la câteva zile la două-trei luni. Privită de afară, viața centrului este de o monotonie perfectă. Cu toate acestea, o dată la câțiva ani, în luna august, are loc o săptămână de festivități de natură publicitară care atrage donații în bani, totul se petrece „în spiritul ușilor închise” – fiecare cu propria solitudine și moduri de lucru mult sau mai puțin creatoare.

La sosire, nu mă întâmpină nimeni. Este, aveam să aflu, un obicei. Fiecare vine când vrea, pleacă când vrea, fără protocol. Sara, Susan și Jane, cele trei „duhuri” protectoare ale centrului sunt de o

eficiență tipic americană și de o ospitalitate care mă face să mă simt imediat acasă. Un plic galben, jumătate din A4 mă așteaptă pe treptele casei cu toate instrucțiunile de rigoare, cheia de la cameră, programul zilnic fix – masa, nota de plată. Mă instalez la etaj, camera numărului doi. Pe același palier mai sunt trei rezidenți: Lisa Koger, o foarte tânără scriitoare al cărei stil este comparat cu cel al lui Flannery O'Connel, Katherine Orton, dramaturg Appalachian și Doreen Rappaport, scriitoare cu 12 cărți la activ, cele mai multe pentru copii – care își petrece tot timpul făcând marketing pentru propriile „produse”. Este, de altfel, ceea ce fac mai toți scriitorii. Tururile prin diferite orașe, semnarea de autografe, întâlnirile cu cititorii, simpoziioanele de tot felul, nimic nu este lansat la voia întâmplării când este vorba despre creșterea vânzărilor. Toate trei mă privesc cu o imensă curiozitate. Sunt primul român pe care-l întâlnesc, pe de-o parte, pe de alta ideea că voi scrie un roman în limba engleză li se pare cât se poate de năstrușnic. Mă complimentează pentru curaj, și-mi cer amănunte despre genul de roman abordat. Amatori de clasificări, americanii au etichete pentru orice: mainstream, contemporary, horror, mystery, detective, thriller etc. Încerc, din superstiție, să mă eschivez cât pot de elegant. Camera mea arată ca o chilie modernă: pat dublu, birou, fotoliu, mochetă, mobilier de bun gust. Totul te îmbie la lucru. A doua zi primesc în „exploatare” un lap top, cu care încep să mă acomodez. Timpurile când scriitorii se foloseau de pene de gâscă au trecut de mult. Orice om care se respectă folosește calculatorul. Îmi fac și un program de lucru zilnic, în care introduc cele trei mese, trei plimbări de câte patru sute de metri și – ceea ce este cu adevărat important – trei pagini. Experiența de ziarist – profesie care te învață o anumită disciplină de lucru și te deprinde cu scrisul zilnic, deși nu mult și nu neapărat bine – îmi spune că trei pagini este o normă bine dimensionată. Uit că Flaubert scria o pagină pe zi și mă gândesc cu invidie la F. Forsyth care scrie douăsprezece. Sâmbătă dimineață – nu luni! – mă aștern pe treabă și cu chin cu vai termin la ceas de seară cele trei pagini propuse. În ultimele săptămâni însă, datorită exercițiului, reușesc să produc șapte pagini, deși nu neapărat foarte bune sub raportul strict al scriiturii. Mă declar însă mulțumit să pot așterne pe hârtie story-ul interesant și într-un ritm alert – lăsând pentru a doua versiune chestiunile strict de limbă. Scriu având în minte cuvintele lui Saul Bellow despre sine: „I am an entertainer!” Ceea ce vrea să spună că cel mai mare păcat al literaturii este să plictisească. Scriitorul care își propune ca deviză „Qui m'aime me suive” nu are șanse să treacă rampa!

Dimineața, toată lumea de la MAC ia masa în bucătăria centrului. Fiecare mănâncă ce găsește în frigiderul burdușit cu bunătați și în celelalte dulapuri și dulăpioare pline cu serials, ceaiuri, cafele cu și fără cofeină, alune, cozonaci, miere, fructe. La prânz luăm masa peste drum, la călugări. Mănăstirea nu are nimic din literatura lui Eco. Călugării umblă în „civil” – cu excepția orelor de slujbă – poartă blugi, spun glume, sunt destinși. Chiar și când sunt îmbrăcați în sutană, nu este o raritate să zărești de sub poalele negre sau gri ale hainelor monacale – în funcție de rang și de sărbătoare – un pantof de baschet. Seara, rezidenții iau masa separat, doar ei între ei, călugării rezervându-și serile pentru reculegere.

În ultima lună începe să mă preocupe ideea unui agent literar. Industria cărții are în America legi proprii. Manuscrisul se predă unui agent literar care, la rândul lui, se ocupă de plasarea lui în termeni cât

mai favorabili. Din punctul de vedere al agentului, manuscrisul este un „produs” care se vinde asemenea oricărui alt produs. Scriitorul trebuie să-și prezinte „marfa” într-un mod clar și concis. Agentul hotărăște dacă ceea ce i se propune este de interes sau nu. Sunt prezentat unei scriitoare cu relații în lumea literară a New Yorkului. Agentul, mă ascultă cu răbdare și pare puțin încântat de ce-i ofer. Literatura fanilor din est se vinde foarte prost, americanii nu citesc romane cu tematică de interes atât de „regional”. (Singurul roman care „a reușit” în jungla literară este Petru Popescu: și nu cu tipul de literatură pe care-l făcea înainte de a pleca definitiv în străinătate). Cele mai multe edituri au fost cumpărate de marile case de filme. Publicarea unui roman este văzută ca o etapă intermediară spre scenariul de film. Îmi aduc pe loc aminte că într-un număr din New York Times am văzut o pagină publicitară pentru un roman publicat de editura Warner. O pagină întreagă din cel mai citit ziar american pentru un roman de duzină! Situația nu este însă disperată, îmi explică agentul. Anglia este mult mai permeabilă ideii de calitate; Anglia publică mai ușor literatură din țările din răsăritul Europei. Soluția ar fi să „atac” America prin Anglia. Este și asta o idee.

Cultura americană – ca instituție – trece prin momente dificile. Politicienii republicani reproșează NEA, un fel de minister al culturii, că ar cheltui banii pe frivolități și amenință cu sistarea fondurilor. Statisticile nu conving pe nimeni. Megatrends susține că în anul 2000 faptul de cultură va fi un pass-temps mai popular decât sportul; numărul vizitatorilor de muzeu este, deja, mai mare decât al celor care asistă la spectacole sportive; arta reprezintă 6% din produsul național brut, depășind agricultura și construcțiile industriale etc. Cu toate acestea, culturii i s-a alocat de la buget doar a mia parte dintr-un procent, respectiv 37 de cenți pe cap de locuitor. La acest capitol, America seamănă măgulitor de bine cu România.

Fiindcă a venit vorba despre România, ecurile din presa americană despre țara noastră sunt dintre cele mai proaste. Calitatea informațiilor ține de o mulțime de factori. Ziaristul american este tentat de ceea ce, în termeni de presă, se numește „pack journalism” – respectiv tentația abordării unui singur subiect atâta vreme cât subiectul respectiv este incitant pentru cititor. În asemenea condiții, copiii străzii, bolnavii de SIDA, Țigani sunt țintele preferate ale mai tuturor articolelor care apar despre România. Citesc un articol apărut în Courier Journal din Louisville, în care autoarea susține nici mai mult nici mai puțin că Dunărea străbate Bucureștiul. Stai și te întrebi dacă o asemenea eroare geografică nu cumva ne este favorabilă. Americanul, care călătorește tot mai mult, inclusiv în estul Europei, rareori are bani pentru un bilet mai departe de Budapesta. România este undeva la capătul lumii. Confuzia între România și Bulgaria nu este rară. Întreb cu malițiozitate dacă mi se pot cita câteva nume de artiști maghiari. Lumea dă din umeri. Cei mai bine informați își aduc aminte că Bartok a locuit o vreme la New York. Dar ce contează, Ungaria este atât de frumoasă! – ceea ce chiar este adevărat. Restul nu mai contează.

Vizitând Muzeul de Artă Modernă din New York, unde Brâncuși are două săli imense – principalul eveniment expozițional al sezonului – cu numeroase sculpturi aduse din Franța, de la Centrul Pompidou, descopăr că autorul Doamnei Pogony este francez. Nu același lucru se spune despre Picasso sau Dali, deși și ei au trăit mai toată viața la Paris. Spania însă nu renunță atât de ușor la propriile valori. Două imense studii despre sculptorul din Hobița într-o prezentare grafică absolut extraordinară, parcă mă mai „răzbună” – chiar dacă referirile la ansamblul de la Târgu Jiu lipsesc sau sunt minimalizate. Brassai, aflu cu stupefație, s-a născut în... Transilvania (unde la toți artiștii figurează țara de origine), ceea ce te lasă visător fiind vorba nu despre un muzeu regional ci tocmai despre Muzeul de Artă Modernă. Într-o seară, luând masa în Soho cu un dramaturg de succes, Marsha Norman, și invitatul ei, Scott (25% român, cum se recomanda el însuși), actor care a jucat în cea mai recentă montare după una dintre piesele ei, îndrăznesc să pomenesc numele lui Andrei Șerban. Reacția imediată este de enormă admirație. Ciulei, Pintilie și Șerban sunt priviți ca niște adevărați maeștri. Sunt și acestea câteva dintre satisfacțiile deloc neglijabile când călătorești în străinătate.

1) Leul năpârlit, după Revoluție, intrat între Doina Cetea și Valentin Tăscu.

2) Constantin Ţoiu pipând „Destinul cuvintelor“ (1971).

3) Dumitru Ţepeneag, pe vremea când nu-și închipuia că-l va avea ca adversar de emisiune pe Gabriel Liiceanu.

4) „Există nopți“ (1973) și la Madrid, pentru Darie Novăceanu.

5) Pe șantierele patriei, numărând bușteni, mai mulți scriitori pelerini: Damian Necula, George Chirilă, Nicolae Crișan, Platon Pardău și Florin Costinescu.

